

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 9 Sayı: 44 Volume: 9 Issue: 44

Haziran 2016 June 2016

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

BALKAN SAVAŞLARI'NDAN MONDROS MÜTAREKESİ'NE BATI ANADOLU'DA RUM ÇETELERİNİN EŞKİYALIK FAALİYETLERİ VE ALINAN ÖNLEMLER*
THE ACTIVITIES OF GREEKS GANGS IN WESTERN ANATOLIA AND MEASURES TAKEN FROM BALKAN WARS TO THE ARMISTICE OF MUDROS

Hakan YAŞAR*

Öz

Trablusgarp Savaşı ve Balkan Savaşları, Batı Anadolu'da yaşanan eşkıyalık olaylarını ve özellikle de Rum çetelerinin gerçekleştirdiği faaliyetleri nicelik ve nitelik olarak büyük ölçüde etkiledi. Bunun temel sebebi, söz konusu savaşlarda işgal edilen adaların, bundan sonra Rum çeteleri için korunaklı birer üs haline gelmesiydi. Ayrıca bu süreçte, Yunanistan'ın Batı Anadolu'ya dair amaçları doğrultusunda Rum çetelerine yönelik destek ve teşvikleri bunların hızla "siyasallaşmasını" sağladı. Birinci Dünya Savaşı yıllarında İtilaf Devletleri'nin de desteğini alan Rum çeteleri faaliyetlerini daha da artırdı. Söz konusu eşkıyalık olayları Batı Anadolu'nun özellikle sahile yakın yerleşim birimlerinde yaşayan insanların can ve mal güvenliklerini tehdit etti. Rum çetelerinin faaliyetleri karşısında Osmanlı Devleti birtakım idari ve askerî tedbirler aldıysa da eşkıyalık olaylarını önleyemedi.

Anahtar Kelimeler: Eşkıyalık, Rum Çeteleri, Batı Anadolu, Balkan Savaşları, Birinci Dünya Savaşı.

Abstract

Tripoli War and Balkan Wars greatly affected banditry riots in western Anatolia, especially the activities carried out by gangs of Greeks, by means of quality and quantity. The main reason for this can be said that the islands occupied in the war became a sheltered base for Greek gangs. During this period, Greece's support and encouragement for the purposes of the Greek gangs also provided them to be politicized quickly in western Anatolia. The support of Allied forces during First World War years has increased the activities of Greek gangs further. It can be said that banditry incidents threatened the lives and property of people living in Western Anatolia, especially near the settlements on the coast. The Ottoman Empire could not prevent banditry although administrative and military measures have been received against the activities of of Greek gangs.

Keywords: Banditry, Greek gangs, Western Anatolia, Balkan Wars, First World War.

Giriş

Konuya geçmeden önce çalışmada sıkça zikredilecek olan kavramlar hakkında bilgi vermenin yararlı olacağı düşünülmektedir. Bu doğrultuda öncelikle eşkıya ve eşkıyalık denilince neyin anlaşılması gerektiğinin açıklanması gerekmektedir. "Eşkıya", Arapça "şeka" mastarının öznesi olan "şaki"nin çoğulu olarak Türkçeye, Arapçadan geçmiş bir isimdir.¹ Sözlük ve ansiklopedilerdeki benzer betimlemelerden hareketle "eşkıya" sözcüğü dağda-kırda yol kesen, hırsızlık yapan haydut, azgın, habis, fesatçı bir insan tipini ifade ettiği söylenebilir.² Şakilerin yaptığı eylemler, "şekavet" ya da "eşkıyalık" diye tabir edilerek "haydutluk, soygunculuk, her çeşit kötülük içinde olmak, bela ve zillete düşmek" gibi anlamlara gelmektedir.³

Eşkıyalık konusu, tarihçilerden toplum bilimcilere ve edebiyatçılara kadar çok geniş bir yelpazede, sosyal bilimlerin farklı disiplinlerinde çalışan farklı araştırmacıların ilgi duyduğu bir konu olmuştur. Bu doğrultuda eşkıyalık farklı açılardan ele alınan bir kavramdır ve eşkıyalığa dair genelde olumlu ve olumsuz olmak üzere iki bakış söz konusudur. Bunlardan ilki, eşkıyalığı yücelten, bir tür direniş olarak gören, toplum ve halk adına haklı bir hareket gibi kabul eden romantik görüş; ikincisi ise eşkıyalığı, devletin çatısı altında, devlete rağmen hareket eden, halkla çatışan ve devletten ziyade halka zarar veren kişi ve grupların yasadışı hareketi olarak kabul eden görüştür. Romantik görüşü savunan ve bunu kuramsallaştıran en etkili isim, ünlü İngiliz tarihçi Eric Hobsbawm'dır. Eşkıyalık olgusunu sosyal tarih araştırmaları çerçevesinde, geniş çapta ve dünya ölçeğinde ele alan Hobsbawm, bu doğrultuda "toplumsal/sosyal eşkıyalık" kavramını ortaya

* Dr./Gazipsmanpaşa Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü/hyasar81@hotmail.com

¹ Şemseddin Sami. (1996). *Kâmûs-ı Türkî*, İstanbul: Yay. Haz. Şaban Kurt, Çağrı Yayınları. s.118.

² Farklı kaynaklarda "eşkıya" sözcüğünün tanımı şu şekilde verilmektedir: "Şehir dışında dağlarda yol kesen hırsızlar, şakiler, haydutlar."; İlhan Ayverdi (2006). *Kubbealtı Lügati Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, İstanbul: C.I, Mas Matbaacılık. s.887; "Dağda, kırda yol kesen hırsızlar, haydutlar, kır uğurları.", *Türkçe Sözlük* (1998). C. I, Dil Derneği Yayınları, Ankara.. s. 430; "Dağ hırsızları, haydutlar."; Ferit Devellioğlu (2003), *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara: Aydın Kitabevi, s.238; "Kırsal bölgelerde genellikle çete halinde örgütlenmiş kişilerin silah zoruyla yaptıkları soygun, talan, adam kaçırma, fidye alma ve bu amaçlardan herhangi biri için adam öldürme eylemlerine verilen genel ad."; *Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi*, (1994). İstanbul : C.XI, Ana Yayıncılık. s.404.

³ Farklı kaynaklarda "Şekavet/Eşkıyalık" sözcüğü şu şekilde tanımlanmıştır: "Eşkıyalık, yol kesicilik, haydutluk, şakilik; kötü yaradılışı, kötü iş işleyecek niyette olma, kutsuzluk.", Ayverdi, *Kubbealtı Lügati Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, s.2929; "Haydutluk, soygunculuk."; *Türkçe Büyük Sözlük* (1988). Ankara: C.II, Türk Dil Kurumu Yayınları, s.2082; "Bedbahtlık, bahtı karalık, kutsuzluk; eşkıyalık, haydutluk.", Devellioğlu, *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, s.986.

atmıştır.⁴ Hobsbawm'ın eşkıyalığa bakış açısı pek çok araştırmacı tarafından benimsenmekle birlikte ciddi itirazlarla da karşılaşmıştır. Adı geçen yazarın sosyal eşkıyalık hakkındaki görüşlerine dair eleştiriler daha çok onun eşkıyalığa bakış açısının destansı ve sosyal gerçeklikten ziyade romantik olduğu yönündedir. Bu doğrultuda kimi araştırmacılar eşkıyalığa soylu bir direniş yerine toplum düzenini bozan bir tehdit olarak bakmaktadır.⁵

Bununla birlikte Hobsbawm'ın bahsettiği sosyal eşkıyalık ile adı eşkıyalık arasındaki çizgi çoğu kez o kadar ince ve muğlaktır ki, bir eşkıyanın *erdemli bir haydut* mu yoksa *adi bir şaki* mi olduğuna dair hüküm vermek neredeyse imkânsızlaşır. Ayrıca bir şakinin sosyal eşkıya ya da adi bir haydut olduğu, ona kimin gözüyle bakıldığına göre de farklılık arz eder. Zira bir şakiye devlet yöneticilerinin gözünden sosyal eşkıya olarak bakılamayacağı gibi, parası ve eşyası gasp edilen veya bir yakını eşkıya tarafından öldürülen sıradan bir köylü için de söz konusu eşkıya adi bir hayduttan ya da bir caniden öte bir şey değildir.

Her ne kadar literatürde eşkıyalık, genellikle sosyal ve adi eşkıyalık olarak iki temel kategoride ele alınmakta ise de incelenen dönem ve coğrafya açısından buna bir de "siyasî eşkıyalığı" eklemek doğru olacaktır.⁶ Zira Birinci Dünya Savaşı yıllarında, Batı Anadolu'da Rumlar ve Müslümanlar tarafından kurulan çetelerin faaliyetleri göz önüne alındığında bunların gerçekleştirilme amaçları ve hedef aldıkları kitlelerin birbirinden farklılık gösterdiği görülmektedir. Bu doğrultuda devrin yöneticileri tarafından her iki çete grubuyla mücadelede, değişik yöntemler kullanılmıştır. Bu nedenle Müslümanlar tarafından kurulan çetelerin gerçekleştirdiği faaliyetlerin ayrı bir çalışmanın konusu olması gerektiği düşünüldüğünden söz konusu çetelerin faaliyetlerine ve bu faaliyetleri önlemeye yönelik tedbirlere makalede yer verilmeyecektir. Ayrıca bu çalışmada konu, eşkıyalık olaylarının en fazla görüldüğü Aydın vilayeti merkeze alınarak incelenecektir. Bununla birlikte o dönemde Aydın vilayetine bağlı olan Aydın, İzmir, Manisa ve Denizli sancaklarının yanı sıra söz konusu vilayete sınır olan müstakil sancaklar ile diğer vilayetlerde yaşanan eşkıyalık olaylarına da değinilmeye çalışılacaktır.

Daha çok arşiv belgelerine dayanılarak hazırlanan bu çalışmada yerel gazetelerin konuya dair haber ve makalelerine de yer vermeye çalışıldı. Yine konuya dair telif ve tetkik eserlerden de istifade edildi.

1. Balkan Savaşları'ndan Birinci Dünya Savaşı'na Batı Anadolu'da Rum Çetelerinin Faaliyetleri ve Alınan Önlemler

II. Meşrutiyet'in ilanının ardından çıkarılan genel af ile serbest bırakılan yüzlerce tutuklu ve mahkûm Batı Anadolu'da asayişin önemli ölçüde bozulmasına yol açtı. Çünkü bunların önemli bir kısmı daha önceden pek çok suç işlemiş eşkıyalardı ve kısa sürede önemli bir kısmı tekrar dağın yolunu tuttu. Serbest bırakılan eşkıyalar arasında Rum çeteciler de vardı. Rum çeteleri Meşrutiyet'in akabinde Batı Anadolu'da birçok eşkıyalık olayı gerçekleştirdi. Söz konusu eşkıyalık olaylarının bazılarında Yunanistan'ın destekçi ve teşvikçi olarak rol oynadığı anlaşılmaktadır.⁷ Buna karşın Rum çetelerin yaptığı eşkıyalık faaliyetlerinin çoğunda herhangi bir siyasî gaye güdülmendiğinden bunların *adi eşkıyalık* olayları kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir. Nasıl ki Müslümanlar tarafından kurulan çetelerin öncelikli hedef kitlesi yine Müslümanlar ise Rum çetelerin önemli bir kısmı da gerçekleştirdikleri olaylarda doğrudan Rumları/Hıristiyanları hedef almaktaydı.⁸ Bunun birkaç temel sebebi olduğu düşünülmektedir. Öncelikle

⁴ Hobsbawm'a göre toplumsal/sosyal eşkıya, bürokrat ve devlet tarafından suçlu sayılan fakat arasında yaşadığı ve köylüler tarafından kahraman, yenilmez, intikam alıcı, adalet için savaşan, bazen de özgürlüğün lideri olarak görülen ve her koşulda saygı duyulan, bu yüzden de yardım edilen ve desteklenen kanun kaçağı köylülerdir. Köylülerin kahramanı olan bu insanlar, adalet için mücadele eder, düşkünlerin hakkını arar ve hürriyet kahramanı görüntüsü verir. Tüm bu özellikleri onu her zaman desteklenmesi gereken kanun kaçağı köylüler haline getirir. Betimlenen özelliklerine göre; toplumsal bir eşkıya, ne kendi yetiştiği çevrede ne de başka herhangi bir köyde köylünün elindeki ürüne el koymaz ve alıp kaçmaz E. J. Hobsbawm (2011). *Eşkıyalar*, İstanbul: Agora Kitaplığı. s.60-63.

⁵ Eşkıyalık olgusunu "toplumsal tehdit" olarak değerlendirenlerden biri Karen Barkey'dir. Barkey, eşkıyaların kırsal toplumun esas zorbaları olduğunu savunarak; eşkıyalığı, haksızlığa ve adaletsizliğe karşı yapılmış bir direniş hareketi yerine, "halkı ezen bir hareket" olarak görür. O, yerel iktidarı ellerinde tutanlara aracılık eden bu kişilerin iyiliksever olduklarını düşünmemekle birlikte, eşkıyaların mutlaka devlet düşmanı olduklarını da savunmaz. Barkey, kırsal toplumdaki bu eşkıya gruplarının kökenlerini, niyetlerini ve sonunda uğradıkları yıkımı gözler önüne sererek daha az romantik bir eşkıya imgesi sunar. Her ne kadar kökenleri köylü olsa bile eşkıyalar, bir süre sonra köylülere ihanet eden kişiler haline gelebilir, köylere baskınlar yapabilir ve köylerde mezalim derecesine varan suçlar işleyebilir. Dolayısıyla Barkey'e göre eşkıyalar, romantik tanımdaki gibi "ilkel isyancılar" değil, sadece eşkıyadır. Bkz: Karen Barkey (1999). *Eşkıyalar ve Devlet Osmanlı Tarzı Devlet Merkezleşmesi*, İstanbul: Çev. Zeynep Altok, Tarih Vakfı Yurt Yay. s.22

⁶ Çalışılan döneme ait belgelerin bazılarında eşkıya çeteleri eylemlerini gerçekleştirme amaçları bakımından siyasî ve adı olarak iki grupta ele alınmıştır. Söz konusu belgelere örnek olarak bkz: *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Arşivi (TİTE)*, Klasör (K.) 19, Gömlek (G) 72; *Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)*, DH.MÜİ., 2-4/34 (Dâhiliye Nezaretinden Sadarete gönderilen 24 Kanunuevvel 1325/6 Ocak 1910 tarihli yazı.); *BOA*, DH.MÜİ., 63/80 (Dâhiliye Nezaretinden Sadarete gönderilen 27 Kanunusani 1325/9 Şubat 1910 tarihli yazı.); *BOA*, DH.ŞFR., 92/324 (Dahiliye Nezaretinden Aydın Vali Vekili Nurettin Paşa'ya gönderilen 31 Teşrinievvel 1334/31 Ekim 1918 tarihli yazı); *BOA*, DH.ŞFR., 601/101 (Aydın vilayetinden Dâhiliye Nezaretine çekilen 8/9 Teşrinisani 1334/8/9 Kasım 1918 tarihli şifre telgraf.)

⁷ Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz., Hakan Yaşar (2015). *II. Meşrutiyet'in İlanından Yunan İşgaline Batı Anadolu'da Eşkıyalık (1908-1919)*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, s.327-337.

⁸ Rum çetelerinin gerçekleştirdiği eşkıyalık olaylarında yine Rumları/Hıristiyanları hedef aldığı olayların örnekleri için bkz: Yaşar, II. Meşrutiyet'in İlanından Yunan İşgaline Batı Anadolu'da Eşkıyalık, s. 327-337.

Batı Anadolu'daki Rum çiftlik sahibi, tüccar ve esnaf gibi zenginlerin çokluğu, yani potansiyel olarak gasp edilecek ve fidye alınacak kişi sayısının fazla olmasıdır. İkincisi, bir Rum çetesinin Müslümanların zenginlerinden birini dağa kaldırması veya Müslüman bir köyü basması durumunda Müslümanlardan oluşan çetelerin hüsnına uğrama ihtimalidir. Sonuncusu ise Rum çetelere yardım ve yataklık edenlerin yine Rum köylüleri olmasıdır. Bütün bu sebepler doğrultusunda Rum çetelerinin gerçekleştirdiği eşkıyalık olaylarının çoğunda yine Rumlar ya da diğer gayrimüslimler hedef alınmıştı.

II. Meşrutiyet'in ilanından sonra Osmanlı Devleti, bir yandan kendi topraklarında asayişli sağılamaya çalışırken diğer yandan da dış politikada önemli sorunlarla boğuşmak zorunda kaldı. Nitekim Osmanlı'nın Trablusgarp topraklarına göz diken İtalya, 28 Eylül'de Osmanlı Devleti'ne bir ultiatom vererek Trablusgarp'ı işgal etme kararı aldığını belirtti ve ultiatomun cevabını dahi beklemeden Trablusgarp'a saldırdı. Trablusgarp'ı istediği kadar kolay işgal edemeyeceğini anlayan İtalya, Osmanlı Devleti'nin mukavemetini kırmak için Doğu Akdeniz'de Oniki Ada'ya⁹ saldırma planına girişti.¹⁰ Rodos'un dışında kalan diğer adalarda tam anlamıyla bir Türk yerleşimi söz konusu değildi. Rodos'ta dahi diğer adalarda olduğu gibi yerleşimcilerin çoğu Rum'du. Demografik tablonun bu hâlde olması, İtalya'nın işini daha da kolaylaştırmaktaydı. İtalya, yerli Rumları örgütleyerek Türklere karşı kıskırtmış, hatta silahlandırmıştı. Söz konusu adalarda bulunan Rumlar ise özgür kalacaklarını, dilerlerse Yunanistan ile birleşeceklerini düşünmekteydi.¹¹ Nihayetinde 18 Ekim 1918'de Osmanlı Devleti'yle İtalya arasında imzalanan Uşi Antlaşması'yla Oniki Ada'nın boşaltılması kararlaştırıldıysa da¹² söz konusu adalar bundan sonra da İtalya'nın işgali altında kaldı.

Osmanlı Devleti, İtalya ile savaş hâlindeyken bu defa Balkan Savaşı patlak verdi. Osmanlı için stratejik öneme sahip Balkan topraklarında, özellikle 19. yüzyılda meydana gelen isyanlar ve ayaklanmalar devletin günden güne zayıflamasına ve sonunda parçalanmasına kadar giden bir süreci başlattı. Özellikle 1829 yılında bağımsızlığını kazanan Yunanistan, Megali İdea¹³siyaseti sonucu topraklarını sürekli olarak Osmanlı Devleti aleyhine genişletti. Yunanistan'ın da içinde bulunduğu Balkan İttifakı'nın 8 Ekim 1912 tarihinde Osmanlı Devleti'ne açtığı savaş, bu devlet için yeni toprakların kazanılmasını da sağladı. Söz konusu tarihte Bulgaristan, Sırbistan, Yunanistan ve Karadağ'a karşı savaşmak zorunda kalan Osmanlı Devleti, bu savaş sonrasında Balkanlar'daki topraklarının çoğunu kaybederken Arnavutluk da bağımsızlığını ilan etti. Trablusgarp Savaşı sırasında Menteşe Adaları olarak da bilinen Oniki Ada'yı İtalyanlara kaptıran Osmanlı Devleti, Balkan Savaşları'nda ise Kuzey Ege Adaları ya da "Cezayir-i Bahri Sefid Vilayeti" adıyla bilinen adalar grubunu da işgal neticesinde Yunanistan'a terk etmek zorunda kaldı.¹⁴ Zira Osmanlı'nın deniz gücünden yoksun oluşu, bu adaların savunulması için gerekli tedbirlerin alınmasını engellediği gibi, işgal sırasında herhangi bir girişimde bulunulmasının da önüne geçti.¹⁵ 21 Ekim 1912'de Mondros Limanı'ndan/Limni'den başlayarak Taşoz, Bozcaada, Bozbaba (Evstratios), Semadirek, İpsara ve 17 Kasım'da Ahikerya (İkerya) adaları Yunan işgaline uğradı.¹⁶

30 Mayıs 1913 tarihli Londra Antlaşması ve 14 Kasım 1913 tarihli Atina Barış Antlaşması'yla Ege Adaları'nın geleceğinin altı büyük devlet tarafından tayin edilmesi kabul edildi. Bu doğrultuda söz konusu devletler, 13 Şubat 1914'te Osmanlı Devleti'ne ve Yunanistan'a verdikleri ortak bir nota ile Meis, Bozcaada ve İmroz adalarının Osmanlı Devleti'ne diğerlerini ise tahkimat yapılmaması kaydıyla Yunanistan'a verilmesini önerdi. Osmanlı Devleti, bu teklifi reddetti ve adaların durumuna dair Yunanistan ile 1914 yılında çeşitli müzakerelerde bulundu. Lakin Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla müzakereler kesildi.¹⁷ Bununla birlikte söz konusu adalar, bu dönemde İtalya ve Yunanistan'ın hâkimiyetinde kalmaya devam etti. Böylece

⁹ Rodos dışında bu adalar: Patmos, lipsos, LerosKilimni (kalimnos), İstanköy (Kos), Astropalya (Stampalia), İncirli (Nisyros), İlyaki (Aleki, Piskopi, Tilos), Sömbeki/Sümbeği (Symi), Herke (Harke), Kerpe (Karpathos), Kaşot (Kasos)

¹⁰ Mustafa Bostancı (2005). *Türk Basınına Göre Birinci Dünya Savaşı Arifesinde Adalar Meselesi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara. s.21,22.

¹¹ Şivgin, Hale (1989). *Trablusgarp Savaşı ve 1911-1912 Türk-İtalyan İlişkileri*, TTK Yay., Ankara. s.111.

¹² Fahir Armaoğlu, 19. *Yüzyıl Siyasi Tarihi*, s.625.

¹³ Megali İdea; Yunanca "Büyük Fikir", "Büyük Ülkü" anlamına gelmektedir. Megali İdea, resmi olarak 14 Ocak 1844'te Yunanistan Başbakanı İoannis Kolettis'in Yunan meclisinde yaptığı bir konuşma sırasında dile getirilmiştir. Böylece Yunanlıların emperyalist politikalarının amacı olan Megali İdea,19. yüzyılın ortalarından itibaren bir hayal ya da söylem olmaktan çıkarılarak genç Yunan Krallığı'nı hayata bağlayan siyaset ve ideoloji hâline almıştır. Bkz: Melek Fırat (2006). "Yunanistan'ın Dış Politikası ve Megali İdea", *Türk Dış Politikası*, İstanbul: C. I, Edt. Baskın Oran, s.180; Hayrettin Pınar (2012). "Osmanlı-Yunan Krizi ve 1869 Paris Konferansı", *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 16, s.133.

¹⁴ Mustafa Bostancı (2005). *Türk Basınına Göre Birinci Dünya Savaşı Arifesinde Adalar Meselesi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara. s.40.

¹⁵ Şerafettin Turan, (1986). *Geçmişten Günümüze Ege Adaları Sorunu Boyutar, Taraflar, Türk Yunan İlişkileri*, Ankara: ATASE yay., 13. Askeri Tarih Semineri. s.47.

¹⁶ Bostancı, *Türk Basınına Göre Birinci Dünya Savaşı Arifesinde Adalar Meselesi*, s.41.

¹⁷ *Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi: Deniz Harekâtı*, C.VIII, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1976, s.5-6.

Birinci Dünya Savaşı yıllarında bir kısmı İngiltere ve Fransa'nın işgaline uğrayacak olan söz konusu adalar, Batı Anadolu'nun güvenliği açısından başlıca tehdit unsuru haline geldi.

Çalışılan konu açısından gerek Trablusgarp ve gerekse Balkan Savaşları'nı önemli kılan husus, söz konusu savaşlarla İtalya ve Yunanistan tarafından işgal edilen adaların bundan sonra ve özellikle de Birinci Dünya Savaşı yıllarında Rum çeteleri için birer üs hâline gelecek olmasıydı. Söz konusu adalarda üs kurarak Yunanistan'dan her türlü yardımı alan Rum çeteleri, birçok kez Osmanlı sahillerine saldıracaktı. Bu açıdan Balkan Savaşları'nın Batı Anadolu'da faaliyet gösteren Rum çetelerinin faaliyetleri açısından önemli bir kırılma noktası olduğu düşünülmektedir. Zira daha önce Rum çeteleri, yaptıkları eşkıyalıklarda büyük ölçüde yine Rumları veya diğer ülke vatandaşlarını hedef alırken bu savaşlardan sonra gerçekleştirdikleri olayların neredeyse tamamında Müslümanları hedef almıştı. Yani Rum çetelerinin gerçekleştirdiği *adi eşkıyalık olayları*, Yunanistan'ın çabaları sonucunda hızla *siyasî eşkıyalığa* doğru evrilecekti.¹⁸ Nitekim henüz II. Balkan Savaşı sona ermeden Rum/Yunan çeteleri, Batı Anadolu'daki etkinliklerini artırmıştı ve bu çetelerin hedefinde Müslümanlar vardı. Örneğin Nisan 1913'te, Çeşme'de Kara Ali oğlu İsa ile kardeşi Hasan'ın ağılna giren Yunan uyruklu eşkıyalar, söz konusu şahsın 665 Osmanlı lirası ve 15 frangını gasp ettikten sonra kayıklara binerek firar etmişti.¹⁹ Mayıs ayında ise Subice'nin Kızılkaya köyünde dört Rum eşkıyası, Hasan isminde bir köylü ile erkek ve kız kardeşini katletti. Rum çetelerinin gittikçe artan ve doğrudan Müslümanları hedef alan bu faaliyetleri, İzmir gazeteleri tarafından da sert bir şekilde eleştirilmeye başlandı. Örneğin *Köylü* gazetesi, "bu Rum eşkıyalığı gittikçe kabak tadı veriyor" diyerek bu işin sonunun nereye varacağını sormaktaydı.²⁰

Rum çetelerinin faaliyetlerinde 1914 yılından itibaren âdeta patlama yaşandı. Osmanlı Devleti'nin Atina Sefareti, Haziran 1914'te Hariciye Nezaretine gönderdiği yazıda, Yunanistan'ın işgali altında olan adalarda ilk işarete harekete hazır yüzlerce kişinin olduğunu ifade etmekteydi. Yunanistan'da hayatını çetecilikle kazanıp Girit, Epir ve Makedonya'da zaman zaman olaylar çıkaran söz konusu çetecilerin, Balkan Savaşı sonrasında Rumeli'nin kaybedilmesi üzerine adalara geldiği bilgisini vermektedir. Osmanlı Sefiri Galip Kemal Bey'in belirttiğine göre Yunanistan ile Osmanlı Devleti'nin arası düzelse dahi, söz konusu eşkıyaların Anadolu sahillerinde eşkıyalık yapmaya devam edecekleri şüphesizdi. Özellikle Yunanistan ile ilişkilerin tekrar bozulması veya büsbütün kesilmesi durumunda ise Anadolu sahillerinin birçok Yunan eşkıya çetesi tarafından saldırıya uğrayacağı muhakkaktı. Bu yüzden barış zamanında ufak vapurlarla Osmanlı sahillerinin korunması imkân dâhilinde ise de, savaş zamanında Yunan donanması kati bir darbe ile Adalar Denizi'nden uzaklaştırılmadıkça İzmir, Antalya ve Mersin sahillerinin denizden korunması için şimdiden karadan gerekli tedbirlerin alınması gerekliydi.

Yunanistan'ın adalardaki çeteleri silahlandırdığı ve bu çetelerin Anadolu sahillerine saldıracağı hususunda Osmanlı Hariciye Nezaretini uyararak Atina Sefiri, tedbir olarak ise öncelikle bu çetelerin iç kısımlara geçmesini engellemeye çalışılmasını gerekli görürken saldırı olması hâlinde bu saldırıların halkı galeyana getirerek Rum köylerine saldırmalarına sebep olacağını Yunanistan Hükümetine bildirilmesi gerektiğini belirtmekteydi.²¹ Ayrıca Edirne Valisi de Dâhiliye Nezaretine, İzmir'e sevk edilmek üzere Selanik'te komita teşkilatı kurularak 400'den fazla komitacının hareket ettiği bilgisini verdi.²² Yanya Şehbenderliği ise İzmir sahillerine çıkmak üzere yaklaşık 70 kişilik iki eşkıya çetesinin Pire'den hareket ettiği istihbaratını Dâhiliye Nezaretiyle paylaştı.²³

Rum/Yunan çetelerinin artan saldırıları ve Atina Sefaretinin uyarıları doğrultusunda 7 Temmuz 1914'te Sadarete bir yazı gönderen Hariciye Nezareti, Aydın vilayeti sahillerine saldırı düzenlemeyi planlayan Midilli'deki çetelere Yunanistan tarafından yüklü miktarda silah ve mühimmat gönderildiğini belirtti. Hariciye Nezaretine göre, Yunanistan'ın öncelikli amacı, Batı Anadolu'ya sevk ettiği çetelerle kargaşa çıkarmak ve bu şekilde Düvel-i Muazzama'nın dikkatini çekmekti. Bu bakımdan biran önce yapılması gereken ise gerek denizden gerekse karadan Yunan çetelerinin ortadan kaldırılması için saldırıya uğrayan sahillere yeterli miktarda asker ve jandarma ile gambotlar²⁴ sevk edilmesiydi. Yine aynı yazıda durumun vahameti göz önünde bulundurularak bu hususta devletçe acil bir karar alınıp gerekli yerlere emir verilmesi talep edildi.²⁵ Sadaret, 16 Temmuz'da Hariciye Nezaretinin söz konusu yazısını Harbiye, Dâhiliye

¹⁸ Bu hususta bkz: BOA, HR.SYS., 2101/1; BOA, DH.EUM., 3.ŞB, 1/10; BOA, BEO, 4299/322425.

¹⁹ *Köylü*, 24 Mart 1329/6 Nisan 1913, s. 2.

²⁰ "Yine Rum Eşkıyası", *Köylü*, 23 Nisan 1329/6 Mayıs 1913, s.3.

²¹ BOA, BEO, 4299/322425

²² BOA, DH.EUM., 3.ŞB, 1/10

²³ BOA, DH.ŞFR., 41/260

²⁴ Gambot: Bir ya da birkaç top ve makineli tüfekle donatılmış, karaya yakın sularda ve büyük ırmaklarda kullanılan küçük savaş gemisi.

²⁵ BOA, BEO, 4299/322425

ve Bahriye Nezaretlerine ileterek gereğinin yapılmasını istedi.²⁶ Bunun üzerine Bahriye Nazır Vekili Enver Paşa tarafından Aydın vilayeti sahillerinin korunması için gerekli yerlere emir verildi.²⁷

Osmanlı Hükümeti, Batı Anadolu sahillerinin Rum/Yunan çetelerine karşı korunması için birtakım tedbirler olsa da 1914 yılının yaz ayları boyunca sahil kasaba ve köylerine söz konusu çeteler tarafından birçok saldırı gerçekleştirildi. Bu saldırılarda doğrudan Müslüman ahaliyi hedef alan çeteler, öldürme, gasp ve yağma gibi birçok vukuat işledi.²⁸ Söz konusu saldırıları gerçekleştiren eşkıyaların bazıları yakalanmışsa da önemli bir kısmı Yunan işgali altındaki adalara kaçmayı başardı.²⁹

Adalardan gelen Rum çetelerinin özellikle Balkan Savaşları sonrasında saldırılarını artırmaları üzerine, sahil bölgelerindeki eşkıyalık faaliyetlerine karşı Enez'den Antalya'ya kadar olan sahil şeridinde 8 koruma ve 5 gözetleme bölgesi oluşturularak buralara çeşitli gemiler sevk edildi. 14 Haziran 1914'ten itibaren görev yerlerine gönderilen söz konusu gemiler, jandarma ile reji ve rüsumat gemilerine yardım ve çeteleri takiple görevlendirildi. Fakat savaş çıkmadan önce bu gemilerin bir kısmı merkeze aldırıldı.³⁰ Birinci Dünya Savaşı'nın arifesinde Batı Anadolu sahillerini denizden koruyacak vasıtalarından yoksun olan Osmanlı Devleti'nin 3 Ağustos 1914'te, genel seferberlik ilan edildiğinde, İzmir'de üç tümenli 4. Kolordusu bulunmaktaydı.³¹ Ayrıca Ayvalık'tan Alanya'ya kadar olan kıyıların gözetlenmesi ve korunması görevi de 4. Kolorduya verilmişti. Bunun yanı sıra Birinci Dünya Savaşı başladığında Ege ve Akdeniz kıyılarında koruma görevi üstlenen seyfar jandarma taburları mevcuttu. Bu taburlar kıyı şeridinde gözlem ve savunma görevinin yanı sıra özellikle Rum çetelerinin saldırılarının engellenmesiyle de görevliydi. Seyfar birlikler, bir müddet sonra ordu emrine alınarak bunların sorumlulukları sabit jandarma birliklerine verildi.³²

2. Birinci Dünya Savaşı Yıllarında Batı Anadolu'da Rum Çetelerinin Faaliyetleri ve Alınan Önlemler

Trablusgarp ve Balkan Savaşları'yla siyasi açıdan daha da yalnızlaşan ve bu yalnızlıktan kurtulmak isteyen Osmanlı Devleti, elde kalan topraklarını koruyabilmek amacıyla birtakım ittifak teşebbüslerinde bulundu. Daha Trablusgarp Savaşı'nın devam ettiği dönemde İngiltere ile bir ittifak yapmak istediye de bundan bir sonuç alamadı. Bundan sonra Rusya ve Fransa nezdinde yapılan ittifak teşebbüsleri de sonuçsuz kaldı.³³ Bu durum Osmanlı Devleti'ni, 19. yüzyılın sonlarından itibaren ekonomik ve askerî ilişkilerini geliştirmiş olduğu Almanya'nın safına yönelerek İttifak Bloğu içinde yer bulmasına yol açtı.³⁴ Osmanlı Devleti, 2 Ağustos 1914'te Almanya ile gizli bir ittifak anlaşması imzalayarak belirli koşulların oluşması durumunda savaşa girmeyi taahhüt etti³⁵ ve aynı gün genel seferberlik ilan etti. Bunun ardından savaş başladığında Akdeniz'de İngiliz donanmasının takibine uğrayan Goben ve Breslau adlı iki Alman zırhlısı 11 Ağustos'ta Çanakkale'ye sığındı. Osmanlı Devleti, Almanya'nın savaşa girilmesine dair ısrarı ve Enver Paşa'nın da buna onay vermesi üzerine, filosunun 29 Ekim 1914'te Rusya'nın Sivastopol ve Odesa Limanlarını bombalamasıyla savaşa İttifak Devletleri saflarında katılmış oldu. Bu olayın ardından 2 Kasım'da Rusya, 5 Kasım'da İngiltere ve Fransa, Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etti. Osmanlı ise bu savaş ilanına 11 Kasım'da cevap verdi.³⁶

²⁶ BOA, BEO, 4299/322425

²⁷ BOA, BEO, 4299/322425

²⁸ 1914 yılının yaz aylarında Rum çetelerinin Batı Anadolu sahillerine yaptığı saldırılara dair ayrıntılı bilgi için bkz: Rum ve Yunan eşkıyalarının gerçekleştirdiği eşkıyalık olayları için bkz: BOA, DH.ŞFR.42/186; "Urla Cihetlerinde Türediler", *Ahenk*, 3 Haziran 1330/16 Haziran 1914, s.2.; "60 Kişilik Çete", *Ahenk*, 4 Haziran 1330/17 Haziran 1914, s.2.; "Müsademe", *Ahenk*, 6 Haziran 1330/19 Haziran 1914, s.2.; "Rum Eşkıyası", *Ahenk*, 10 Haziran 1330/23 Haziran 1914, s.2.; "Rum Eşkıyası", *Ahenk*, 11 Haziran 1330/24 Haziran 1914, s.2.; "Rum Çetesi", *Ahenk*, 16 Haziran 1330/29 Haziran 1914, s.2.; "Rum Eşkıyası", *Ahenk*, 19 Haziran 1330/2 Temmuz 1914, s.2.; "Rum Eşkıyası", *Ahenk*, 20 Haziran 1330/3 Temmuz 1914, s.2.; "Yunan Eşkıyasının Tecavüzleri", *Ahenk*, 22 Haziran 1330/5 Temmuz 1914, s.2.; "Rum Eşkıyası", *Ahenk*, 26 Eylül 1330/10 Ekim 1914, s. 4.; "Rum Eşkıyası", *Ahenk*, 6 Teşrinievvel 1330/19 Ekim 1914, s. 4.; "Rum Eşkıyası", *Ahenk*, 19 Haziran 1330/2 Temmuz 1914, s.2.; "Rum Eşkıyası", *Ahenk*, 20 Haziran 1330/3 Temmuz 1914, s.2.

²⁹ Bkz: BOA, HR.SYS., 2101/1; BOA, HR.SYS., 2101/1; "Müsademe", *Ahenk*, 6 Haziran 1330/19 Haziran 1914, s.2.; "Rum Eşkıyası", *Ahenk*, 10 Haziran 1330/23 Haziran 1914, s.2.; "Rum Eşkıyası", *Ahenk*, 11 Haziran 1330/24 Haziran 1914, s.2.; "Rum Çetesi", *Ahenk*, 16 Haziran 1330/29 Haziran 1914, s.2.; "Yunan Eşkıyasının Tecavüzleri", *Ahenk*, 22 Haziran 1330/5 Temmuz 1914, s.2.; "Yunan Eşkıyası", *Ahenk*, 25 Ağustos 1330/7 Eylül 1914, s.2.; "Rum Eşkıyası", *Ahenk*, 26 Eylül 1330/10 Ekim 1914, s. 4.; "Rum Eşkıyası", *Ahenk*, 6 Teşrinievvel 1330/19 Ekim 1914, s.4.

³⁰ *Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi: Deniz Harekâtı*, s.27-28.

³¹ *Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi: Deniz Harekâtı*, s.49.

³² Hüseyin Işık (1999). *Birinci Dünya Savaşı'nda Seyfar Jandarma Birlikleri*, Ankara: Jandarma Basımevi Müdürlüğü. s.1-3.

³³ Birinci Dünya Savaşı öncesinde Osmanlı Devleti'nin çeşitli devletlerle müttefik olma teşebbüslerine dair ayrıntılı bilgi için bkz:: Yusuf Hikmet Bayur (1991). *Türk İnkılâbı Tarihi*, C.II, Kısım IV, Ankara: TTK Basımevi. s.504-558.

³⁴ Stanford J. Shaw (2014). *Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı İmparatorluğu, Savaşa Giriş*, Çev. Beyza Sümer Aydaş, Ankara: TTK. Yay. s.9.

³⁵ Söz konusu anlaşmanın metni için bkz: Bayur, *Türk İnkılâbı Tarihi*, C.II, Kısım IV, s.642-643.

³⁶ Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'na giriş süreci hakkında ayrıntılı bilgi için şu kaynaklara bakılabilir: Doğan Hacipoğlu (2003). 29 Ekim 1914, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Birinci Dünya Savaşı'na Girişi*, İstanbul; Bayur, *Türk İnkılâbı Tarihi*, C.II, Kısım IV, s.504.

Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'na dâhil olmasının hemen öncesinde, Yunanistan'ın işgali altındaki adalardan Batı Anadolu sahillerine yapılan saldırıların ve Ege Denizi'ndeki korsanlık olaylarının artması üzerine Başkumandan Vekili Enver Paşa harekete geçti. Enver Paşa, 11 Ekim 1914 tarihinde Hariciye Nezaretine gönderdiği bir yazıyla, bir ay zarfında Yunan işgali altındaki adalardan Aydın vilayeti sahillerine saldıran Rum çetelerinin faaliyetlerine dikkat çekmekteydi. Enver Paşa'nın belirttiğine göre, söz konusu çetelerin Osmanlı sahillerine çıkar çıkmaz ortadan kaldırılması için mahalli kumandanlıkça gereken her şey yapılmakta ve bu *palikaryalar*³⁷ kesinlikle Yunan Hükümetinden yardım almaktaydı. Bu yüzden Yunanistan'ın söz konusu eşkıyalara yardımı sürdüğü müddetçe hangi tedbir alınır alınsın bu olayların önüne geçmek mümkün değildi. Bundan ötürü Enver Paşa, Hariciye Nezaretinden söz konusu çetelerin faaliyetlerine son verilmesi için Yunan Hükümeti nezdinde teşebbüste bulunulmasını istedi.³⁸ Hariciye Nezaretinin durumu, Osmanlı'nın Atina Sefirine bildirmesi üzerine Sefir Galip Kemali Bey, Yunanistan Başbakanı Venizelos ile görüşerek eşkıyalık olaylarına dair hükümetinin şikâyet ve taleplerini ilettili. Görüşmede, Yunanistan'ın eşkıya çetelerine destek verdiği iddialarını kesin bir dille reddeden Venizelos, adalardaki Yunan memurlarının bu hususta sıkı tedbirler aldığını ve bu yüzden oralarda çeteleşmenin mümkün olmadığını ileri sürdü. Yunanistan Başbakanı Venizelos, yine aynı görüşmede eşkıyalık meselesiyle ilgili Osmanlı Devleti'ni tatmin etmek için gerek münferiden ve gerekse ortaklaşa her türlü tedbirin alınmasına ve bu hususta *hususî bir mukavele* imzalamaya hazır olduğunu ifade etti.³⁹

Yunanistan Başbakanının Osmanlı sahillerine yönelik eşkıyalık olaylarının engellenmesine dair bir mukavele imzalanması teklifi, *mevcut durum dolayısıyla* Osmanlı Hariciye Nezareti tarafından uygun görülmedi.⁴⁰ Burada mevcut durumdan kasıt, Osmanlı Devleti'nin kasım ayı başında İttifak Devletleri saflarında Birinci Dünya Savaşı'na dâhil olmasının yanı sıra Yunan Başbakanı Venizelos'un İtilaf Devletleri saflarında savaşa girmek istemesiydi. Osmanlı Hükümeti bu süreçte Yunanistan ile yanlış anlaşılmalara mahal verecek bir mukavele imzalamaktan uzak durmayı tercih etti. Bununla birlikte hükümet, Anadolu sahillerine yapılan eşkıya saldırılarının men edilmesi için mukavele mahiyetinde olmaksızın ne gibi tedbirler alınması gerekiyor ise Atina Sefiri Galip Kemali Bey'e verilmek üzere gereken talimatın hazırlanmasını istedi.⁴¹ Bunun üzerine Osmanlı Devleti, yine Atina Sefiri Galip Kemali Bey vasıtasıyla Venizelos'tan Rum çetelerinin faaliyetlerinin önlenmesi için birtakım taleplerde bulundu. Buna göre Yunan Hükümeti, işgal altında tuttuğu adalar ile Yunan sahili arasında karakol gemileri gezdirecekti. Osmanlı sahillerine bir saldırı olması durumunda en yakın adadaki Yunan memuruna durum bildirilecek ve Yunan karakol gemilerinden biri saldırıyı yapanların takibine çıkarılacaktı. Ayrıca sahile yakınlıkları dolayısıyla eşkıyalar için üs olan adalarda Yunan Hükümeti tarafından jandarma bulundurulacaktı.⁴²

Her ne kadar Yunanistan Başbakanı Venizelos, Anadolu sahillerine saldıran Rumlara yardım edilmediğini söylese ve bu çetelerin faaliyetlerine engel olunacağı taahhüdünde bulunsa da Osmanlı Devleti bu konuda Yunanistan'a güvenmemekteydi. Zira Yunanistan'ın daha önce Makedonya'daki Rum çetelerine verdiği destek ortada olduğu gibi Venizelos da *megali idea* ve *Büyük Yunanistan* gibi söylemlerle iktidara gelmişti. Bu bakımdan Makedonya'daki Yunan çetelerinin faaliyetleri sebebiyle tecrübeli olan Osmanlı yönetimi ve Yunanistan'daki diplomatları, Yunan çeteleri tarafından Anadolu'ya yapılacak herhangi bir saldırıyı önleyebilmek için istihbarat toplamaktaydı. Nitekim kısa süre içinde Yunanistan'ın adalardaki Rum çetelerini desteklediğine dair güçlü verilere ulaşıldı. Selanik Başşehbender Vekili Ruhi Bey, Epir çetelerinden 800 kişilik bir grubun Çeşme ve çevresindeki sahillere çıkıp faaliyet göstermek üzere hareket ettiği bilgisini verdi. Onun verdiği bilgiye göre, söz konusu eşkıya grubu, ismi gizli tutulan bir adada toplandıktan sonra karaya çıkacaktı.⁴³ Yine Anadolu Rumlarından olup çete faaliyetlerinde hizmeti görülenlerle Anadolu'da komitacılık yapanların Yunanistan'da resmen kabul ve iltifat gördüğünün anlaşılması üzerine buna son verilmesi için Yunanistan Başbakanı Venizelos nezdinde gerekli teşebbüste bulunuldu. Venizelos da bu hususta gerekli tahkikatı yaparak kabahati olanların cezalandırılacağını belirtti.⁴⁴ Buna karşın 1914 yılının Aralık ayında Ege adalarından gelen Rum eşkıyalarının Batı Anadolu sahillerine saldırıları devam etti.⁴⁵

³⁷ Türkçe sözlükte Palikarya sözcüğü, kabadayı, Rum delikanlısı ve Yunanlı olarak tanımlanmıştır. Bkz: "Palikarya", *Türkçe Sözlük* (1988), C.II, Yay. Hzl: Hasan Eren ve diğerleri, Ankara: TTK Basımevi. s. 1154.

³⁸ BOA, HR.SYS., 2101/2

³⁹ BOA, HR.SYS., 2101/2

⁴⁰ BOA, HR.SYS., 2101/2

⁴¹ BOA, HR.SYS., 2101/2

⁴² Duman, *Emperyal Bir Araç Olarak Rum-Pontus Sorunu*, s.56.

⁴³ BOA, HR.SYS., 2101/3

⁴⁴ BOA, HR.SYS., 2101/4 (Başkumandan Vekili namına Dâhiliye Nazırı Talat Paşa tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen 5 Kânunusani 1330/18 Ocak 1915 tarihli yazı.; Hariciye Nezaretinden Atina Sefaretine gönderilen 12 Kânunusani 1330/25 Ocak 1915 tarihli yazı.; Atina Sefiri tarafından Sadrazam ve Hariciye Nazırı Said Halim Paşa'ya gönderilen 2 Mart 1915 tarihli yazı.); Rumların Batı Anadolu sahillerine saldıracaklarına dair başka istihbaratlar da mevcuttu. Örneğin İzmir Polis Komiseri İbrahim Efendi'nin Girit'teki biraderinden gelen 8 Şubat 1330 tarihli bir mektupta Meşhur Çete reislerinden Resmolu Kaptan Piyari ile İsfakiyeli Kaptan

Yunanistan'ın işgali altında bulunan adalardaki kadar olmasa da Trablusgarp Savaşı'nda İtalya tarafından işgal edilen Menteşe Adaları ya da Oniki Ada olarak isimlendirilen adalardan bazıları da Batı Anadolu sahillerine saldıran Rum çeteleri tarafından üs olarak kullanılmaktaydı. Bu adaların başında ise Sömbeki geliyordu. İtalya'nın henüz tarafsız olduğu Nisan 1915'te söz konusu adadan gelen bir Rum çetesi, Bozburun nahiyesinin yakınındaki Kameriye Adası'na saldırdı.⁴⁶ Yine Sömbeki'den gelen Rum çeteleri, 25 Nisan'da Süleymaniye nahiyesi muntukasına saldırarak 138 hayvanı gasp ettiği gibi⁴⁷ bundan bir gün sonra da Köyceğiz sahillerine baskın düzenleyerek iki jandarmayı öldürdü.⁴⁸ Sömbeki Adası'ndan gelerek Ege sahillerinde eşkıyalık yapan Rum çetelerinin saldırıları bundan sonra da devam etti ve Mayıs ayında söz konusu çeteler tarafından 3 askerle 1 çoban katledildi.⁴⁹ Bunun üzerine Başkumandan Vekili ve Harbiye Nazırı Enver Paşa, 18 Mayıs'ta Hariciye Nezaretinden İtalya sefirinin dikkatinin çekilerek söz konusu eşkıyalık olaylarının önüne geçilmesi için gerekenin yapılmasını istedi.⁵⁰

Osmanlı Devleti'nin bütün diplomatik teşebbüslerine rağmen Yunan işgali altındaki adalarda bulunan eşkıya çetelerinin Batı Anadolu sahillerine yaptıkları saldırılar artarak devam etti. Nitekim Rum çeteler, 28 Nisan 1915'te Karaağaç mevkiine saldırdıysa da ahali ve jandarmanın karşı koyması üzerine eşkıyalar amacına ulaşamadan kaçtı.⁵¹ 17 Mayıs'ta ise Marmaris'in Kızılağaç mevkiine, içlerinde asker firarilerinin de bulunduğu Rum eşkıyalar gelerek ahaliden birini katletti ve bir kişiyi de yaraladı.⁵² Söz konusu saldırılar Haziran 1915'te de sürdü.⁵³

Batı Anadolu sahillerinin hemen her yerinde eşkıya saldırıları gerçekleşmekle birlikte söz konusu saldırılar, özellikle Menteşe Mutasarrıflığına bağlı sahillere yoğunlaşmıştı. Gerek sancağın iç kısımlarındaki Müslüman eşkıya çetelerinin saldırıları ve gerekse sahil kasaba ve köylerine saldıran Rum çeteleri, sancağın asayişini altüst etti. Eldeki mevcut kuvvetlerle bu saldırılara karşı koyamayan mutasarrıflık, Dâhiliye Nezaretinden defalarca ilave asker veya jandarma talebinde bulduysa da bundan bir sonuç alamadı.⁵⁴ Buradaki asayiş sorunu öyle bir hal aldı ki, Menteşe Mutasarrıflığı, Rum çetelerinin muhtemel bir saldırısı ve yağma ihtimaline karşı devlete ait resmî kayıtlarla paraları daha güvenli olduğu düşünülen iç kısımlara nakletti.⁵⁵

Osmanlı Devleti'nin Atina Sefiri Galip Kemali Bey, bir yandan Yunan Başbakanı nezdinde eşkıyalık olaylarının önlenmesi için diplomatik teşebbüslerde bulunurken diğer yandan Anadolu sahillerine saldırması muhtemel olan Rum çeteleri hakkında istihbarat toplamaktaydı. Onun Dâhiliye Nezaretine verdiği bilgiye göre, 100 kişilik bir Rum çetesi, Sisam'dan Kuşadası'na geçerek hayvan gasp edecekti. Ayrıca Ayvalık ahalisinden olup Midilli'de ikamet eden Nikoladi Papoidis isminde bir Rum, Ayvalık sahillerine saldırmak üzere kendisi gibi Rum olan muhacirlerden çeteler kurmaktaydı. Bu çeteler, sahillere yakın Rum köylerinde saklanarak köylüye silah dağıtmayı planlamaktaydı.⁵⁶ Alınan bu istihbarat üzerine Dâhiliye Nezareti, Aydın vilayetiyle Menteşe, Karesi ve Antalya Mutasarrıflıklarına bir yazı göndererek Rum çetelerinin saldırılarına karşı uyarıda bulunup gerekli tedbirlerin alınmasını istedi.⁵⁷ Ayrıca bu durum, tarafsızlık ilkesine aykırı olduğu için Yunanistan'ın bu çetelerin varlığına ve saldırılarına müsaade etmemesi gerektiği, Atina Sefiri Galip Kemali Bey tarafından Başbakan Venizelos'a tekrar bildirildi. Başbakan Venizelos bu defa verdiği cevapta, birtakım silahlı Rum çetelerinin Anadolu'ya saldıracaklarının Yunan Hükümetince de haber alındığını, adalardaki memurlara kesin emir verilerek bu gibi hareketlere mani olunması ve buna kalkışacakların cezalandırılması emri verildiğini söyledi.⁵⁸

Batı Anadolu'daki Rum eşkıyalarının saldırıları, sadece adalı Rumların yaptıklarıyla sınırlı değildi. Birinci Dünya Savaşı sırasında Osmanlı ordusunda görev yapıp firar eden Rum askerlerin önemli bir kısmı

MihalNeraci'nin yanlarında yüz elliler kişi olduğu halde İzmir ile Edremit sahillerine eşkıyalık yapmak için çıkacakları ve buradaki Rumların da onlara kılavuzluk edeceği bildirilmişti. Bkz: BOA, DH.ŞFR., 463/76

⁴⁵ Aralık 1914'te gerçekleşen Rum eşkıyalarının saldırılarına dair bkz: BOA, HR.SYS., 2101/3; "İzmir Sahillerinde Rum Eşkiası", Tasvir-i Efkar, 24 Teşrinisani 1330/7 Aralık 1914, s. 4.

⁴⁶ BOA, DH.EUM.3.Şb, 29/15

⁴⁷ Örnek olarak bkz: BOA, HR.SYS., 2101/4; BOA, DH.EUM.3.Şb, 29/16; BOA, HR.SYS., 2101/4

⁴⁸ BOA, HR.SYS., 2101/4

⁴⁹ BOA, DH.EUM.3.Şb.,29/18; Ayrıca bkz: BOA, DH.EUM.3.Şb, 29/22; Sömbeki Adası'ndan gelerek eşkıyalık ve korsanlık yapan Rum çetelerinin faaliyetlerine örnek olarak bkz: BOA, DH.EUM.3.Şb., 29/20; BOA, DH.EUM.3.Şb, 29/24

⁵⁰ BOA, HR.SYS., 2101/4

⁵¹ BOA, HR.SYS., 2101/4

⁵² BOA, DH.EUM.3.Şb.,29/17

⁵³ Haziran 1915'teki Rum çetelerinin saldırıları için bkz: BOA, DH.EUM.3.Şb.,29/30; "Bodrum'da Eşkiası", Ahenk, 11 Haziran 1331/24 Haziran 1915, s.2.

⁵⁴ BOA, DH. ŞFR., 53/284 BOA, DH.ŞFR., 492/46

⁵⁵ Mehmet Temel, "İtilaf Devletleri'nin Osmanlı Kıyı Yerleşim Yerlerine Yaptıkları Saldırıları ve Mütekebbiliyet Esasına Göre Osmanlı Devleti'nin Aldığı Önlemler", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C. XXIV, S.1, Temmuz 2009, s.120-121.

⁵⁶ BOA, HR.SYS., 2101/4

⁵⁷ BOA, DH.ŞFR., 55/81

⁵⁸ BOA, HR.SYS., 2101/4

da eşkıyalığa başladı. Harbiye Nezaretinden Üçüncü Ordu Kumandanlığına gönderilen bir emirle, silâh altında bulunan Ermeni ve Rum askerlerinin, çoğunlukla da Amele Taburlarında istihdam edilenlerinden bazılarının firar edip çeteler kurduğu belirtilerek bu hususta gerekli önlemin alınması istendiyse de bundan bir sonuç alınamadı.⁵⁹ Bu çetelerin öncelikli amaçları ise bölgede asayişin sağlanmakla görevli olan Osmanlı asker ve jandarmalarını ortadan kaldırmaktı. Örneğin 5 Kasım 1915'te, Marmaris kazasının Aziziye köyünde asker firarilerinden oluşan bir Rum çetesi, devriye gezen askerleri pusuya düşürerek bir askerle bir kadını öldürdü ve askerlerden ikisini de yaraladı.⁶⁰ Yine Kasım ayında Marmaris Jandarma İkmal efradından Ali oğlu Mahmud, erzak tedarik üzere sandalla Hisarönü köyüne gitmekte iken sandalı eşkıya tarafından batırıldı ve söz konusu er ile beraberindeki sandalcı Süleyman öldürüldü.⁶¹

1915 yılında, adalarda üs kuran Rum çetelerinin Batı Anadolu sahillerine gerçekleştirdiği saldırılara dair belgelerde İtilaf Devletleri'nin parmağı olduğundan hemen hemen hiç bahsedilmemektedir. Bununla birlikte 1916'da Rum çetelerinin büyük ölçüde İtilaf Devletleri'nin ve özellikle de İngiltere ve Fransa'nın himayesine ve hizmetine girdiği görülmektedir. Bu doğrultuda İngiltere ve Fransa, Batı ve kısmen Güney Anadolu sahillerine yaptığı baskınlarda Rum çetelerini aktif olarak kullanmıştır. Aslında İngilizlerle Rum çetelerinin işbirliği henüz savaşın başında başlamıştı. Şöyle ki, Osmanlı Devleti'nin Selanik Başşehbenderi olan Ruhi Bey'in Kasım 1914'te Hariciye Nezaretine geçtiği bilgiye göre Yunanistan'daki bazı çeteler, İngiltere'ye hizmet etmek için Mısır'a gönderilmek üzere İngiliz Konsolosluğuna gönüllü olarak kaydolmaya başlamıştı.⁶² Osmanlı Devleti, Yunanistan ve bu ülkenin işgali altındaki adalarda bulunan Rum çetelerinin İngiltere saflarında savaşa katılmasını engellemek için birtakım diplomatik teşebbüslerde bulunmuşsa da⁶³ ilerleyen süreçte yaşananlar bunun bir işe yaramadığını gösterecekti.

Osmanlı Devleti, savaşa İttifak Devletleri saflarında dâhil olduktan sonra, İngiltere ve Fransa bir yandan bütün bir Batı ve Güney Anadolu kıyılarını abluka edip tamamen kontrol altına alırken diğer yandan da Osmanlı sahillerine yakın adalara asker çıkararak üsler kurmaya başladı. Bu doğrultuda İngiltere, Çanakkale Savaşları'nın devam ettiği 1915 yılının ilk aylarında Bozcaada, Midilli ve Limni adalarına asker çıkarıp tahkim ederken⁶⁴ Fransa da Aralık 1915'te İtalya'nın kontrolü altındaki Meis Adası'nı işgal etti.⁶⁵

Ege Adaları'na yerleşmeye başlayan İngiliz ve Fransızlar, Anadolu ve Rumeli'den göç eden Rumlardan çete teşkilatı oluşturmaktaydı. Bunun yanı sıra Yunanistan'ın iç kesimlerinde de Osmanlı Devleti aleyhinde propaganda faaliyetleri yürütülerek Anadolu'ya karşı icra edilecek bir askerî harekâta gönüllü temin etmeye yönelik çeşitli teşebbüslerde bulunuluyordu. Neticede 1915 yılına gelindiğinde gerek Yunanistan'da gerekse adalarda Rumlardan Osmanlı Devleti'ne karşı kullanılmak üzere gönüllü adı altında önemli miktarda çete mevcuttu.⁶⁶ Bu çetelerden en meşhurlarından biri ise Meis Adası'nda örgütlenen Yani Lakeral'in riyaseti altındaki çeteydi. Meis ve Sömbeki adaları ile Fethiye kazasına bağlı Kıyılı nahiyesinin yerli Rumları tarafından teşkil edilen bu çete, Fransızlar tarafından gerçekleştirilen birçok baskına katılmıştı. Bu baskınların en önemlilerinden biri 26 Ocak 1916'da Kaş kazasına yapılanıydı. Söz konusu baskında, Fransız birlikleri Kaş'a girip 115 kişiyi esir alırken Rum çetesi de kazayı yağmaladı.⁶⁷ Rum çeteleri tarafından bir başka yağma ve katliam da 18 Mart 1916'da Kale nahiyesinin Kale köyünde yapıldı. Meis'teki bir vapurun himayesi altında adı geçen köye saldıran yaklaşık 120 kişilik bir Rum çetesi, köydeki hayvanlarla birlikte caminin halılarına kadar yağmaladı. Ayrıca 4'ü asker 6'sı da sivil olmak üzere 10 kişi esir alındı ve genç bir kız da kaçırıldı. Bu saldırıda ahaliden 1 kişi de katledildi.⁶⁸

Kale köyü baskını hakkında inceleme yapan mutasarrıflığın belirttiğine göre saldırının sebebi *alalade çapulculuk* olmakla birlikte, bazı fakir köylüleri alıp götürmelerindeki amaç anlaşılammıştı. Bunun yanı sıra köye saldıran çetenin içerisinde birkaç da Müslüman bulunmaktaydı. O civarın Müslüman ahalisinden olan

⁵⁹Askerî Tarih Belgeleri Dergisi, Mart 1983, Sayı 83, Belge No: 1907, s.91.

⁶⁰BOA, DH.EUM.3.Şb.,29/36; BOA, DH.EUM.3.Şb., 9/55; Temel, "İtilaf Devletleri'nin Osmanlı Kıyı Yerleşim Yerlerine Yaptıkları Saldırıları...", s. 122.

⁶¹BOA, DH.EUM.3.Şb.,29/34

⁶² BOA, HR.SYS., 2101/3 (Selanik Başşehbender Vekili Ruhi Bey tarafından Hariciye Nezaretine gönderilen 12 Teşrinisani/25 Kasım 1914 tarihli şifre yazının halli.)

⁶³ BOA, HR.SYS., 2101/3; Ayrıca Bkz: BOA, HR.SYS., 2101/3

⁶⁴ Kerim Sarıçelik, "Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin İtilaf Devletlerine Karşı Anadolu'nun Akdeniz Kıyılarında Aldığı Bazı Tedbirler", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S.21, Bahar 2007, s.176; *Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi: Deniz Harekâtı*, s.155-157.

⁶⁵ Cevdet Küçük (2007). "Oniki Ada", TDVİA, C.33, , s.354.

⁶⁶ Duman, *Emperyal Bir Araç Olarak Rum-Pontus Sorunu*, s.48-49.

⁶⁷ Sarıçelik, "Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin...", s.178.

⁶⁸ BOA, DH.EUM.3.Şb.,13/38

söz konusu kişiler, seferberlikten sonra, askerden kurtulmak için Meis'e kaçmışlardı.⁶⁹ Üstelik Rum çeteleriyle işbirliği yapan Müslümanlar bunlarla da sınırlı değildi.⁷⁰

Söz konusu saldırıya dair soruşturma derinleştirildiğinde Fransa'nın da bu işte parmağı olduğu anlaşıldı. Bunun üzerine Dâhiliye Nezareti, Hariciye Nezaretine başvurarak İngiliz ve Fransız askerlerinin Rumlardan çeteler meydana getirerek Müslüman ahaliyi katlettiklerini belirtti. Ayrıca Osmanlı uyruğundaki Rumların adalara zorla nakledilmesinde ve Müslüman ahalinin vahşice saldırılara maruz kalmasında adı geçen devletlerin de sorumlu olduğu belirtilerek bu hususta gerekli teşebbüslerde bulunulması istendi.⁷¹ Bunun üzerine Osmanlı Devleti, Amerika Birleşik Devletleri Sefareti aracılığıyla Fransa'yı protesto ettiyse de Fransa, söz konusu olaya müdahil olduğu iddialarını reddetti.⁷² Oysaki yapılan inceleme sonucunda köye saldıran eşkıyaların Sisam'da Fransa tarafından istihdam edilmiş olan bir Rum çetesi olduğu ve baskında eşkıya ile birlikte çetede bir Fransız zabitanın de bulunduğu bilgisine ulaşılmıştı. Ayrıca olayda gasp edilen hayvan ve eşyalar Fransız bandıralı bir tarassut gemisine yüklenmişti.⁷³

Mayıs 1916'da Rum çetelerinin Batı Anadolu sahillerine, özellikle de İzmir ve çevresine yaptıkları saldırıların sayısı ve şiddeti arttı. 6 Mayıs gecesi Marmaris'in Reşadiye nahiyesine tabi Emecik köyüne saldıran bir Rum çetesi, buradan 7 hayvan gasp etti ve sahil muhafızlarından birini yaraladı.⁷⁴ Bunun ardından Fransız Bandıralı bir vapurdan karaya çıkarılan birkaç yüz kişilik bir Rum çetesi, Gümüldür köyüne saldırarak 600 koyun gasp etti. Bundan kısa bir süre sonra da İngiliz ve Fransız kruvazörleri 800 kişilik bir grubu Söke sahillerine çıkardı. Telefon tellerini kesip bir köyü işgal eden eşkıyalar, 2.000 kadar koyun gasp ederek Sisam Adası'na geçti. 15 Mayıs'ta ise bir tabur miktarındaki Rum çetesi, Ayazmend sahiline çıkarma yaparak bir çiftliği basıp tekrar Midilli Adası'na gitti.⁷⁵

İngiltere ve Fransa'nın himayesindeki Rum çetelerinin saldırıları Haziran 1916'da da hız kesmeden devam etti. 18 Haziran 1916'da iki düşman savaş gemisi himayesinde Marmaris'in Reşadiye nahiyesi ve Karaağaç civarına çıkan Rum eşkıyası, iç kesimlere sokulmadan püskürtüldü. Buna karşın eşkıyalar, Müslüman ahalden 4 kişiyi öldürüp 2 kişiyi de yaraladı. Yine söz konusu mahalde değirmencilik yapmakta olan bir Rum, 14 baş hayvanı ve ailesiyle bu Rum eşkıyasıyla birlikte gitti.⁷⁶ Bu olayın ardından Osmanlı Devleti, İngiltere ve Fransa'nın askerî kuvvetlerle değil de böyle "adi eşkıya" vasıtasıyla sahillerine saldırmalarını, İstanbul'da bulunan yabancı sefirler nezdinde protesto etti. Bununla da yetinilmeyerek Osmanlı sefaretlere bir tamim gönderilip buldukları ülkelerin kabineleri nezdinde de bu olayların protesto edilmesi ve tarafsız devletler vasıtasıyla bu saldırıların duyurulmasına önem verilmesi istendi.⁷⁷ Fakat Osmanlı Devleti'nin bütün diplomatik teşebbüslerine rağmen İngiltere ve Fransa'nın Rum çetelerini kullanmak suretiyle yaptığı saldırılar artarak devam etti.

İngiltere ve Fransa'nın Rum eşkıya çetelerini kullanmak suretiyle Anadolu sahillerindeki sivil halka zarar vermesi, basında da tepkiyle karşılandı ve yapılan saldırılar telin edildi. Örneğin 24 Haziran 1916 tarihli *Tasvir-i Efkâr* gazetesinin "Fransızlarla İngilizler Eşkıya Çeteleriyle İş Görmeye Kalkıştılar" başlıklı haberinde, söz konusu devletlerin son günlerde, insanlık kaidelerini ayaklar altına almayı adeta bir harp kaidesi saymaya başladığı ve "merdane göğüs göğse muharebeyi unutarak eşkıya çapulculuğuna" başladıkları belirtilmekteydi. İngiliz ve Fransızların "bir avuç hezeleyi eşkıya sıfatıyla" sahillere çıkardığını belirten gazete, bu eşkıyaların sonunun kötü olduğunu ifade etmekteydi.⁷⁸

Her ne kadar *Tasvir-i Efkâr*, 21 Haziran'da donanma vasıtasıyla Milas sahillerine çıkarılan 300 kadar Rum eşkıyanın akıbetlerinin kötü olduğunu⁷⁹ ve Meis'ten gelerek Osmanlı sahillerine saldıran eşkıyalardan 8 kişinin yakalandığını belirtse de⁸⁰ hâlâ adalarda binlerce eşkıya vardı ve Osmanlı Devleti, bunlarla mücadele edecek vasıtalarından büyük ölçüde mahrumdu. Daha önce de belirtildiği üzere, sahile yakın bütün adalar İtilaf Devletlerinin işgali altında olduğu gibi Rum çeteler de bu devletlerle işbirliği içerisindeydi. Buna karşın Osmanlı Devleti'nin sahillerini bu saldırılara karşı koruyacak tek bir savaş gemisi dahi yoktu. Ayrıca Karadeniz'de Midye'den başlayarak Antalya sahillerini de içine alacak şekilde 2.000 kilometrelik

⁶⁹ BOA, DH.EUM.3.Şb.,13/38

⁷⁰ Balkan Savaşları'ndan sonra Yunanistan'a geçen Ali Rıza Söke ve civarında eşkıyalık yapması için Batı Anadolu sahiline gönderilmiş ve diğer Rum çeteleriyle birlikte hareket etmişti. Bkz: Muhammed Sarı, "Birinci Dünya Savaşı'nda Batı Anadolu'da Rumların Casusluk ve Çetecilik Faaliyetleri", *History Studies*, C.VII, S.1, Mart 2015, s.185.

⁷¹ BOA, DH.EUM.3.Şb.,13/38

⁷² BOA, DH.EUM.3.Şb., 14/40

⁷³ BOA, DH.EUM.3.Şb., 14/40

⁷⁴ BOA, DH.EUM.3.Şb.,13/51

⁷⁵ BOA, DH.EUM. 3.Şb., 14/7; Duman, *Emperyal Bir Araç Olarak Rum-Pontus Sorunu*, s.53.

⁷⁶ BOA, HR.SYS., 2101/7; BOA, DH.EUM.3.Şb., 14/42

⁷⁷ BOA, HR.SYS., 2101/7

⁷⁸ "Fransızlarla İngilizler Eşkıya Çeteleriyle İş Görmeye Kalkışılar", *Tasvir-i Efkâr*, 11 Haziran 1331/24 Haziran 1916, s.2.

⁷⁹ "Fransızlarla İngilizler Eşkıya Çeteleriyle İş Görmeye Kalkışılar", *Tasvir-i Efkâr*, 11 Haziran 1331/24 Haziran 1916, s.2.

⁸⁰ "Tenkili Eşkıya", *Tasvir-i Efkâr*, 29 Temmuz 1332/11 Ağustos 1916, s.2.

sahil şeridini korumakla görevli olan 5. Ordu Komutanlığı da ciddi bir asker sıkıntısı çekmekteydi.⁸¹ Üstelik 5. Ordu'ya bağlı birliklerden önemli bir kısmı Avrupa cephelerine nakledildi ve bu durum sahillerin muhafazasını daha da güçleştirdi.⁸²

Osmanlı Devleti'nin Batı ve Güney Anadolu sahillerinin hem denizden hem de karadan oldukça savunmasız olduğunun farkında olan İtilaf Devletleri ve onların emrindeki Rum çeteleri, saldırılarına ara vermeden devam etti. 19 Temmuz 1916 tarihinde bu defa İtilaf Devletleri'ne ait 2 savaş gemisinin himayesinde Marmaris'in Turgud köyüne saldıran 600 kadar eşkıyaya askerler karşı koymuşsa da eşkıyalar ikisi kadın olmak üzere dört köylüyü katletti. Ayrıca eşkıyalar, bir köylüyü de esir alarak beraberinde götürdü ve birçok hayvanı da adalara kaçırdı. Bu olayın ardından Dâhiliye Nezaretine başvuran Menteşe Mutasarrıfı, biraz da serzenişte bulunarak söz konusu kazanın mevcut kuvvetlerle savunulamayacağını belirtti ve 150 kişilik bir ihtiyat kuvveti talep etmesine rağmen şimdiye kadar gönderilmediğinden dert yandı.⁸³

23 Temmuz'da yine Marmaris'in Reşadiye nahiyesine bağlı Kara köyüne kalabalık bir grup halinde saldıran eşkıyalar, tamamıyla savunmasız vaziyetteki birçok kadın ve çocuğu katletti. Bununla da yetinmeyen eşkıyalar, 500-600 kadar çift hayvanıyla 800 civarında koyunu gasp etti. Müslüman ahalinin yaşadığı sahil kasaba ve köylerine yapılan bu baskınlar, yağma ve katliamlar artık ahaliyi canından bezdirdi ve birçok şikâyete sebep oldu. Örneğin Marmaris'e bağlı Hızırşah, Dadya ve Reşadiye köyü muhtarları Kara köyü baskınından sonra Dâhiliye Nezaretine bir telgraf çekerek feryatlarını dile getirdi. Söz konusu telgrafta, nahiyelerinin ziraatla uğraşan ahalisinin sürekli eşkıya saldırılarına maruz kalmasına rağmen savunma için gerekli vasıtaların bulunmadığı ve son saldırının eskilerine nispetle daha dehşet verici olduğu belirtilmekteydi. Muhtarların verdiği bilgiye göre, bu saldırılar karşısında ümitsizliğe kapılan ahalinin galeyan ve heyecanını teskin edecek kuvvete ve tecrübeye sahip bir komutan da yoktu. Muhtarlar, hiç olmazsa bundan böyle bu gibi elim saldırılara maruz kalınmaması için gereken tedbirlerin alınmasını istihham etmekteydi.⁸⁴

24 Temmuz 1916 gecesi Ayvacık'a bağlı köylere yapılan eşkıya saldırısı ise daha öncekilere nispetle oldukça geniş kapsamlı bir yağma ve katliama dönüştü. Bu defa İtilaf Devletleri'ne ait gemilerin karaya çıkardığı eşkıyalar arasında askerler de vardı. Çeşitli kollara ayrılan bu eşkıya grubu Tuzla, Babakale, Külahlı, Babadere ve Ahiler köylerine saldırdı. Burada hedef doğrudan sivil ahaliydi; eşkıyalar 17 kişiyi beraberlerinde götürürken köyün içinde, ovada veya tarlalarda bulunan ahalden 7 kadın ve 9 erkeği öldürdü. Yine içlerinde kadın ve çocuklarında bulunduğu 12 kişiyi de yaraladı. Köylülerin üzerinden ve evlerinden yüklü miktarda eşya ve 13 silah gasp edildi. Ovadaki her yeri ateşe veren eşkıyalar, 3.259 koyun, 677 keçi, 500 kadar sığır ve öküz, 116 merkep ve beygiri gemilere yükledi. Olaya dair Ayvacık kaymakamının verdiği bilgiye göre, eşkıyaların büyük bir çoğunluğu adalı Rumlardan oluşuyordu ve bu eşkıyalar Türkçeye de tamamen hâkimdi. Ayvacık kaymakamının belirttiği üzere söz konusu eşkıyalar, İngiliz savaş gemileri ve uçaklarının koruması altında ve yine İngiliz zabıtlarının kumandasındaydı. "Medeniyet iddiasında bulunan İngiliz Hükümeti" sivil halkı, hatta kadın ve çocukları öldürtüp yağma yaptırmıştı. Bu durumun medeniyet ile ne kadar tezat teşkil ettiği ortadaydı.⁸⁵

Yunanistan'ın Rum eşkıya çetelerine destek vermesi ve hatta bu çeteleri bizzat teşkil etmesi, kendi siyasi ve askerî hedefleri açısından anlaşılabilir bir durumdu. Zira Yunanistan bağımsızlığını kazandığı tarihten itibaren Osmanlı Devleti aleyhine bir genişleme politikası takip etmiş ve bu politika uyarınca özellikle Balkanlardaki Rum çeteleri aktif olarak kullanmıştı. Ayrıca Balkan Savaşları sürecinde ve sonrasında da Trakya ve adalardaki Rum eşkıyalar bu ülkenin amaçlarına hizmet etmişti. Ancak İngiltere ve Fransa'nın Birinci Dünya Savaşı'nda Rum çetelerini aktif olarak kullanmasının ya da başka bir ifadeyle aradaki işbirliğinin nedenlerinin sorgulanması gerekir. Bu cümleden hareketle, öncelikle Rum çeteleriyle söz konusu devletlerin Osmanlı Devleti'ne karşı işbirliğine girmesinin her iki tarafa da önemli menfaatler sağladığı ortadadır. Öncelikle yukarıda da belirtildiği üzere Çanakkale Savaşları'nın devam ettiği bir dönemde İtilaf Devletleri, yapılan bu saldırılarla Osmanlı askerî birliklerinin bir kısmının sahillerin korunması için cepheden başka yerlere sevk edilmesini amaçlamaktaydı. Ayrıca bu saldırılar, halkın moralini bozduğu gibi ciddi insan ve mal kaybına da yol açmaktaydı. Yine bu saldırıların olduğu dönemde İtilaf Devletleri Yunanistan'ı kendi saflarında savaşa dâhil etmek istiyor ve buna ikna etmek için de Osmanlı toprakları üzerinden birtakım vaatlerde bulunuyordu.⁸⁶ Bu açıdan Ege Adaları'ndaki Rum çetelerinin İngiliz

⁸¹ Liman von Sandres (1968). *Türkiye'de Beş Yıl*, İstanbul: Çev. M. Şevki Yazman, Burçak Yayınları. s.142.

⁸² Sanders, *Türkiye'de Beş Yıl*, s. 149.

⁸³ BOA, DH.EUM.6.Şb.,10/41

⁸⁴BOA, DH.EUM.6.Şb.,10/41

⁸⁵ BOA, HR.SYS., 2101/7

⁸⁶ Çanakkale Savaşı'nın devam ettiği dönemde İtilaf Devletleri'nin Yunanistan'la ittifak kurma teşebbüslerine dair bkz: Enver Ziya Karal (1999). *Osmanlı Tarihi*, C. IX, Ankara: TTK Basımevi. s.48-51.

ve Fransızlar tarafından her açıdan desteklenmesinin ittifak kurma sürecinde Yunanistan'da olumlu etkiler yapacağına düşünülmesi akla yatkındır. Yine Batı Anadolu sahillerine yapılan baskınlarda öldürülen ve esir edilen onca insanın yanı sıra binlerce hayvanın gasp edilmesi bu hayvanların en azından bir kısmının İtilaf Devletleri'nin askerlerinin iâşesinde kullanılmış olabileceğini akla getirmektedir. Ayrıca İngiliz ve Fransızlar, yapılan katliam ve yağmalarda Rum çetelerini kullandığı için bir tepki gelmesi durumunda rahatlıkla bu olaylarla ilgilerinin olmadığını iddia edebiliyordu.

Rum çetelerinin menfaatleri açısından ise İngiliz ve Fransızların desteği oldukça önemliydi. Çünkü bu çeteler, söz konusu devletlere ait gemilerin himayesinde ve kimi zaman onların asker ve teçhizat desteğiyle saldırdığı için Osmanlı Devleti, bunlara genellikle karşı koyamıyordu. Böylece eşkıyalar sahilden iç kesimlere kadar sokulabiliyor ve çok geniş çaplı yağma ve katliamlara girişebiliyordu. Osmanlı Devleti'nin sahildeki yerleşim birimlerine yapılan söz konusu saldırılar, ayrıca bölgeyi asayiş bakımından istikrarsızlaştırıp olası bir işgale de zemin hazırlamaktaydı.

Osmanlı Devleti, bu saldırılar karşısında birçok kez diplomatik yollara başvurmuşsa da bir sonuç alamamıştı. Üstelik Anadolu sahillerine yapılan saldırılar sadece Rum çetelerinininkiyle de sınırlı değildi. Zira daha önce de belirtildiği üzere İtilaf Devletleri'ne, bilhassa da İngiltere ve Fransa'ya ait savaş gemileri ve uçaklar, cepheden tamamıyla uzak Osmanlı sahillerindeki yerleşim birimlerini çoğu kez hedef gözetmeksizin defalarca bombalamış, bu da birçok sivilin ölümüne ve çok fazla mal kaybına sebebiyet vermişti.⁸⁷Oysaki 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren savaşların "insanileştirilmesi" için esaslı teşebbüslerde bulunulmaya başlanmıştı. Devletler, biryandan sorunları barışçıl yollarla çözüme yönünde adımlar atarken diğer yandan savaşın yıkıcı etkilerinden, en azından sivillerin daha az etkilenmesi için birtakım savaş hukuku kuralları geliştirilmişti. Bu doğrultuda çok eski zamanlardan beri teamül gereği suç sayılan deniz haydutluğu,⁸⁸ 16 Nisan 1856 tarihli Paris Deniz Hukuku Beyannamesi'yle yasaklanırken⁸⁹ 15 Haziran 1907 tarihli Lahey Sözleşmeleri'yle savaşta sivil halkın can ve mal güvenliğinin korunması kararı alınmıştı. Ayrıca söz konusu sözleşmelere göre kara kuvvetlerinin hareket bölgesinin hemen yanında olmayan şehir, kasaba ve köyler de bombalanmayacaktı.⁹⁰

Osmanlı Devleti, savaş hukukuna aykırı olarak sivil vatandaşlarına karşı yapılan saldırıları diplomatik yollarla engelleyemediği için bu hususta birtakım tedbirler alma yoluna gitti. Özellikle Ayvacık'ın köylerine yapılan saldırıların Rum eşkıyalarının İngiliz ve Fransız zabıtlarının kumandasında ve yine söz konusu devletlere ait gemilerin himayesi altında gerçekleştiğinin anlaşılması üzerine Dâhiliye Nezareti, bu olayların önüne geçebilmek için daha esaslı tedbirler alınmasını Hariciye Nezaretinden talep etti. Dâhiliye Nezareti, müstahkem olmayan mevki ile silahsız ahaliye karşı tekrar eden bu vahşiyane harekât karşısında Osmanlı Hükümetinin de *mukabele-i bi'l-misl* olarak, yani bahsedilen olayda esir olarak götürülen sivil ahali derhal sağ olarak iade edilmediği takdirde o miktarda Fransız ve İngiliz tebaasının aynı muameleye maruz bırakılacağına ilgili hükümetlere bildirilmesini istedi.⁹¹ Düşünülen bu tedbiri uygulamakta bir müddet beklendiyse de bundan sonra da saldırıların arkası kesilmedi. Örneğin 16 Eylül'de Rum eşkıyaları ve kısmen de milliyetleri meçhul askerlerden ibaret olan gruplar, İtalya ve İngiltere gemileri himayesinde Marmaris'in Konak köyü sahiline çıkarak sivil ahalden 18 kişiyi öldürüp 7 kişiyi de yaraladı.⁹² Ekim 1916'da da Milas'a bağlı Güllük Limanı'na İngiliz bandıralı gemilerce çıkarılan 500'e yakın eşkıya, 300'e yakın keçiyi gasp etti.⁹³ Ayrıca 14 Ekim'de bu defa Marmaris'in doğusundaki Karaağaç civarında İtilaf Devletleri gemileri tarafından sahile çıkarılan şakiler, gasp ve yağma yaparken Fransız ve İngiliz donanmasına mensup savaş gemilerince sahildeki evlerin bombalanarak 2 Müslüman çocuğun katledilmesi⁹⁴ artık bardağı taşırdı.

⁸⁷ Birinci Dünya Savaşı'nda İtilaf Devletleri'nce Batı ve Güney Anadolu sahillerine yapılan saldırılara dair ayrıntılı bilgi için bkz: Birinci Dünya Harbî'nde Türk Harbi: Deniz Harekâtı, s.293-295; Mehmet Temel, "1916 Yılında İtilaf Devletleri Savaş Gemileri Tarafından Ege ve Akdeniz Sahillerindeki Bazı Yerleşim Merkezlerine Çıkarılan Asker ve Rum Eşkıyasının Yol Açtığı Zararlar", Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C.I, S.1, 1998; Mehmet Temel, "İtilaf Devletleri'nin Osmanlı Kıyı Yerleşim Yerlerine Yaptıkları Saldırıları ve Mütakabiliyet Esasına Göre Osmanlı Devleti'nin Aldığı Önlemler", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C. XXIV, S.1, Temmuz 2009, s. 117-150; Sarıçelik, "Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin...", s.176-180; Sanders, *Türkiye'de Beş Yıl*, s.143.

⁸⁸ Seha L. Meray (1960). *Devletler Hukukuna Giriş*, Ankara: C.I, Ajans Türk Matbaası. s.47,190.

⁸⁹ Hüseyin Pazarıcı (1997). *Uluslararası Hukuk Dersleri*, Ankara: 1. Kitap, Turhan Kitabevi. s. 50-52; İlyas Doğan (2008), *Devletler Hukuku*, Ankara: Seçkin Kitabevi. s.45.

⁹⁰ Mehmet Temel, "Birinci Dünya Savaşı Yıllarında 1907 Tarihli Lahey Sözleşmelerine Aykırı Davranan İtilaf Devletlerine Karşı Osmanlı Devleti'nin Aldığı Bazı Önlemler", *Atatürk Dergisi*, C.IV, S.2, 2004, s.71.

⁹¹ BOA, HR.SYS., 2101/7

⁹² BOA, HR.SYS., 2101/7; BOA, DH.ŞFR., 532/80

⁹³ Temel, "İtilaf Devletleri'nin Osmanlı Kıyı Yerleşim Yerlerine Yaptıkları Saldırıları...", s.124.

⁹⁴ BOA, HR.SYS., 2101/7; Ayvacık'a yapılan bu saldırıların yol açtığı zararın dökümü ve parasal kıymetinin ne kadar olduğunun ayrıntılarına dair bkz: Mehmet Temel, "1916 Yılında İtilaf Devletleri Savaş Gemileri Tarafından Ege ve Akdeniz Sahillerindeki Bazı Yerleşim Merkezlerine Çıkarılan Asker ve Rum Eşkıyasının Yol Açtığı Zararlar", *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.I, S.1, 1998, s.80-87.

4 Kasım 1916'da Hariciye Nezareti, Dâhiliye Nezaretine gönderdiği bir yazıyla İngiliz ve Fransız kuvvetlerinin himayesinde, açık olan Osmanlı sahillerine karşı yapılan saldırıların dikkat çekici bir hal aldığını belirterek yapılan bütün protestoların neticesiz kaldığını ve bu yapılara aynı şekilde karşılık vermedikçe protestoların işe yaramayacağını belirtti. Bu yüzden Ayvacık'a yapılan saldırılarda esir edilen 17 Osmanlı tebaası için saldırıya iştirak eden devletlerin vatandaşlarından aynı sayıda kişinin tutuklanarak Çorum'a sürgün edilmesi istendi. Ayrıca harp kaidelerine aykırı olarak öldürülenlere karşılık 7 kadın ve 9 erkek ile yaralılara karşılık 12 kişinin tutuklanarak uzak bir yere, mesela Zor'a gönderilmeleri gerektiği belirtildi. Kale nahiyesi baskınından sonra tutuklanması kararlaştırılan 7 Fransız'ın da Çorum'a gönderilmesi gerektiği bildirildi.⁹⁵ Ayrıca 6 Kasım'da İngiltere ve İtalya'ya ait savaş gemilerinin himayesinde Marmaris sahillerine saldıran eşkıya ile askerlerin öldürdüğü ve yaraladığı 25 kişiye mukabil aynı sayıda İngiliz ve İtalyan'ın Zor'a gönderilmesi; eşkıyanın beraberlerinde götürdüğü yerli Rumlara karşılık olarak da 13 kadın ile 3 erkeğin tutuklanarak Çorum'a sevk edilmesi emredildi.⁹⁶ Yine Marmaris'in çeşitli köylerine yapılan eşkıya taarruzlarında öldürülen ve esir edilenlere karşılık Aydın ve İzmir'de bulunan o miktarda Fransız, İtalyan ve İngiliz Kastamonu'ya sürgün edildi.⁹⁷

İtilaf Devletleri tarafından Rum eşkıya çetelerinin yaptığı saldırıların desteklendiği ve hatta bizzat organize edildiği bilinmekteydi. Lakin hangi saldırıda hangi devletin parmağının olduğunu tespit etmek kolay olmuyordu. Örneğin 30 Ekim 1916'da Marmaris'in Hisarcık mevkiinden Rum eşkıyalarca kaçırılan Hatice ve iki çocuğuna mukabil, İtilaf Devletleri vatandaşlarından 3 kişinin sürgün edilmesi Menteşe Mutasarrıflığınca talep edilmişti.⁹⁸ Ancak Dâhiliye Nezareti, Rum çetelerinin hangi devletin hizmetinde olduğunu veya bu eşkıyalara bir devletin askerlerinin veya gemilerinin yardımcı olduğunu tespit edilmesini istedi. Çünkü sadece Osmanlı tebaası olan Rum çetelerinin kaçırıldığı insanlara karşılık olmak üzere İtilaf Devletleri'nin vatandaşlarının sürgün edilmesi uygun görülmemiştir.⁹⁹

Yapılan bu sürgünler karşısında harekete geçen Fransa, Amerika Birleşik Devletleri Sefareti aracılığıyla Kale köyü baskınında eşkıyalar tarafından esir edilen 7 Osmanlı vatandaşına karşılık Çorum'a sürülen aynı sayıdaki Fransız'ın karşılıklı olarak serbest bırakılmasını talep etti. Buna karşılık Osmanlı Hükümeti, kendi vatandaşları serbest bırakıldıktan sonra Fransızların da serbest bırakılacağını bildirdi.¹⁰⁰ Fakat söz konusu Osmanlı esirlerinin tamamının kurtarılması mümkün olmadı zira bunlardan bazıları kurşuna dizilmişti.¹⁰¹

Osmanlı Devleti, bir yandan şehit edilen, yaralanan veya esir alınan her bir Osmanlı vatandaşı için bir İtilaf Devleti vatandaşını sürgün ederken diğer taraftan da bu saldırılarda verilen maddi zarara karşılık İtilaf Devletlerinin Osmanlı Devleti'ndeki iktisadi teşekküllerinin mallarına tedbir koyarak sebep oldukları kişisel ve malî zararların bedellerinin tazminine çalıştı.¹⁰²

İtilaf Devletleri vatandaşlarının sürgün uygulamasına bundan sonra da devam edilmekle birlikte¹⁰³ yapılan saldırıları nihayete erdirmek için alınan tek önlem bu değildi. Zira Osmanlı sahillerine saldıran Rum eşkıyalara özellikle sahile yakın yerlerde yaşayan Osmanlı tebaası olan Rumların önemli bir kısmı tarafından yardım ve yataklık yapıldığı bilinmekteydi.¹⁰⁴ Ayrıca Rumların önemli bir kısmı da Yunanistan ve İtilaf Devletleri adına casusluk yapmaktaydı.¹⁰⁵ Yine Rum topluluklarının yoğun olarak yaşadığı yerlerde ahali tarafından gerek akrabalık ilişkileri gerekse kişisel kazanç sağlamak amacıyla Rum askerlerin firarlarına destek verildiği görülmüştü.¹⁰⁶ Tüm bu nedenlerle öncelikle Çanakkale Cephesi'nde savaşın devam ettiği 1915 yılında Trakya, Marmara ve Muğla çevresinden bazı Rumlar iç kesimlere sevk edildi. Yunanistan'ın İtilaf Devletleri saflarında savaşa katılmasının ardından ise Batı Anadolu sahillerinde oturan bazı Rumlar iç

⁹⁵ BOA, HR.SYS., 2101/7

⁹⁶ BOA, HR.SYS., 2101/7

⁹⁷ Ramazan Sonat, I. Dünya Savaşı Yıllarında Osmanlı Devleti'nin Muhasım Devlet Tebaası Politikası (1914-1918), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2014, s.12.

⁹⁸ BOA, HR.SYS., 2101/9

⁹⁹ BOA, HR.SYS., 2101/9

¹⁰⁰ BOA, HR.SYS., 2101/9

¹⁰¹ BOA, HR.SYS., 2101/9

¹⁰² Temel, "Birinci Dünya Savaşı Yıllarında 1907 Tarihli Lahey...", s. 72.

¹⁰³ Osmanlı Devleti'nin kendi sivil vatandaşlarına verilen zararlara mukabil İtilaf Devletleri vatandaşlarını sürgüne göndermeleri hakkında ayrıca şu kaynaklara bakılabilir: Temel, "Birinci Dünya Savaşı Yıllarında 1907 Tarihli Lahey...", s.71-85; Temel, "1916 Yılında İtilaf Devletleri...", s. 77-90; Temel, "İtilaf Devletleri'nin Osmanlı Kıyı...", s.143.

¹⁰⁴ BOA, DH.ŞFR., 534/75; BOA, DH.ŞFR., 532/80; BOA, DH.ŞFR., 536/21

¹⁰⁵ Birinci Dünya Savaşı Osmanlı tebaası olan Rumların yaptığı casusluk faaliyetleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: Ahmet Elifoğlu (2011), *Osmanlı Rumları Göç ve Tehcir 1912-1918*, İstanbul; Muhammed Sarı, "Birinci Dünya Savaşı'nda Batı Anadolu'da Rumların Casusluk ve Çetecilik Faaliyetleri", *History Studies*, C.VII, S.1, Mart 2015, s.177-182.; Mustafa Özdemir, "I. Dünya Savaşı Sırasında Osmanlı Devleti Tarafından Gerçekleştirilen Rum Tehciri", *ÇTTAD*, C.IV, S.14, Bahar 2007, s.29; Duman, *Emperyal Bir Araç Olarak Rum-Pontus Sorunu*, s.67-74.

¹⁰⁶ Mustafa Özdemir, "I. Dünya Savaşı Sırasında Osmanlı Devleti Tarafından Gerçekleştirilen Rum Tehciri", *ÇTTAD*, C.IV, S.14, Bahar 2007, s.29.

kısımlara nakledildi. Rumların iç kısımlara nakledilmesinde İtilaf Devletleri'nin Batı Anadolu sahillerine sürekli olarak saldırımları da etkili oldu.¹⁰⁷ Bu doğrultuda Aydın, İzmir, Manisa ve Muğla'dan 42.000 Rum başka yerlere gönderildi.¹⁰⁸

Batı Anadolu sahillerine yönelik Rum çetelerinin saldırılarını önleyebilmek amacıyla yukarıda zikredilen tedbirlerin yanı sıra bir takım askeri tedbirlere de başvuruldu. 1916 yılında söz konusu eşkıyalık olaylarını imkânlar dâhilinde önlemeye çalışan V. Ordu Komutanlığının emrine¹⁰⁹ 1916 yılında, İzmir dolaylarında bulunan IV. Kolordu ve Aydın'da bulunan 27. Tümen de verildi. Bundan sonra söz konusu orduya bağlı birlikler, Köste Adası'nı geri aldı.¹¹⁰ Ayrıca Rum çetelerin üslendiği Gimonisi ve Kekova Adası gibi bazı adalara baskın yapılarak çetelerin saldırıları durdurulmaya çalışıldı.¹¹¹ Rum çetelerinin en önemli merkezlerinden olan Meis Adası'na da 1916 yılının sonu ve 1917 yılının başında çeşitli saldırılar düzenlenip ada geri alınmaya çalışıldıysa da bu başarısız oldu.¹¹²

Osmanlı Devleti, bir taraftan adalardan gelen çetelerin saldırılarını önlemeye çalışırken diğer taraftan da daha iç kısımlarda faaliyet gösteren ve adalardan gelen çetelerle işbirliği yapan Rum eşkıyalarla mücadele ediyordu. Bu doğrultuda Söke sahillerinden Sisam'a bazı Rumlar ile birçok hayvanı kaçırarak şaki Yoran Nikola idaresindeki çete ile müfrezeler arasında Aralık 1916'da çıkan çatışmada çete reisi Nikola ile bir arkadaşı ölü olarak ele geçirildi.¹¹³ Yine 1917 yılı boyunca pek çok Rum çeteci yakalanarak çeşitli cezalara çarptırıldı.¹¹⁴

Yukarıda zikredilen bu tedbirler sayesinde Batı ve Güney Anadolu sahillerine yapılan saldırılar, oldukça azalmakla birlikte savaşın sonuna kadar devam etti. Örneğin Ağustos 1917'de Ayvalık sahillerine saldıran eşkıyalar bir miktar hayvanı gasp etti.¹¹⁵ 1918 yılında ise Kastalariya Adası'nda kurulan çeteler, Fransız torpidolarıyla sahillere baskın yapıp biri 9 yaşında Fatma isimindeki bir kız çocuğu da dâhil 27 kişiyi Fransız karargâhına kaçırdı.¹¹⁶

SONUÇ

Trablusgarp Savaşı ve Balkan Savaşları, Batı Anadolu'da yaşanan eşkıyalık olaylarını ve özellikle de Rum çetelerinin gerçekleştirdiği faaliyetleri, nicelik ve nitelik olarak büyük ölçüde etkiledi. Bunun temel sebebi, söz konusu savaşlarda işgal edilen adaların, bundan sonra Rum çeteleri için korunaklı birer üs haline gelmesiydi. Ayrıca bu süreçte, Yunanistan'ın Batı Anadolu'ya dair amaçları doğrultusunda Rum çetelerine yönelik destek ve teşvikleri bunların hızla siyasallaşmasına neden oldu.

Netice olarak Rum eşkıya çetelerinin Birinci Dünya Savaşı yıllarında gerçekleştirdiği olaylar, bu olayların karakteri ve doğurduğu sonuçlar açısından şunları söylemek mümkündür: Öncelikle savaş yıllarında Rum eşkıya çetelerinin gerçekleştirdiği gasp, yağma ve katliam olayları *adi* bir eşkıyalıktan öte birtakım siyasî amaçlara hizmet etmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Yani daha önceden *adi eşkıyalık* yapan Rum çeteleri de bu süreçte siyasî bir amaca yönelik mobilize edilmiştir. Zira daha önceki dönemde Batı Anadolu'da eşkıyalık yapan Rum çetelerinin hedef kitlesini önemli ölçüde yine Rumlar oluştururken savaş yıllarında yaşanan eşkıyalık olaylarında -bazı istisnalar hariç olmak üzere-,¹¹⁷ yalnızca Müslümanlar hedef alınmıştır. Ayrıca bu olaylar, daha öncekilere nispetle çok daha geniş kapsamlı olup sayıları da çok fazladır. Yine söz konusu eşkıyaların Yunanistan, İngiltere ve Fransa gibi devletlerin çıkarları doğrultusunda hareket etmesi, onların belli siyasî ve askerî amaçların bir parçası haline geldiğini göstermektedir. Bu dönemde Rum çetelerinin gerçekleştirdiği eşkıyalık olayları bir yandan yüzlerce masum insanın öldürülmesi, yaralanması

¹⁰⁷ Çetecilik ve casusluk faaliyetlerine karşı tedbir mahiyetindeki sevk ve iskân uygulaması 27 Mayıs 1915 tarihli "*Vakt-i Seferde İcraat-ı Hükümete Karşı Gelenler İçin Cihet-i Askeriyece İttihaz Olunacak Tedabir Hakkında Kanun-ı Muvakkat*"a dayanmaktaydı. Söz konusu kanuna göre savaş döneminde askeri yetkililer, ülke savunmasına ve asayişin korunmasına dair yapılan icraatlar ile hükümet emirlerine karşı koyan ahaliye cezalandırmaya ve mevcut saldırıyı ortadan kaldırmaya yetkili kılınmıştı. Ayrıca yine askeri makamlar tarafından casusluk ve hıyanetleri hissedilen köy ve kasaba ahali tek tek veya toplu bir şekilde başka mahallere sevk ve iskân yetkisine sahip olacaktı. Bkz: Düstur, Tertib-i Sani, C.VII, Matbaa-i Amire, Dersaadet, 1336, s.609; Birinci Dünya Savaşı'nda Rumların bir kısmının tehcir edilmesine dair ayrıntılı bilgi için bkz: Özdemir, "I. Dünya Savaşı Sırasında Osmanlı Devleti...", s.27-40; Sarıçelik, a.g.m., s. 184-185; Ahmet Elifoğlu (2007). *İttihat ve Terakki'nin Azınlıklar Politikası*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, s.398-446; Duman, *Emperyal Bir Araç Olarak Rum-Pontus Sorunu*, s.143-150.

¹⁰⁸ Özdemir, "I. Dünya Savaşı Sırasında Osmanlı Devleti...", s.33.

¹⁰⁹ BOA, DH.EUM.6.Şb. 10/41

¹¹⁰ Sanders, *Türkiye'de Beş Yıl*, s.142-145.

¹¹¹ Sanders, *Türkiye'de Beş Yıl*, s.173.

¹¹² Mustafa Aydemir (2004), *Ben Bir Türk Zabitiyim: Batıdan Çıkan Kahraman Topçu Yüzbaşı Mustafa Ertuğrul*, İstanbul: Denizler Kitapevi. s. 57.

¹¹³ BOA, DH.EUM.3.Şb.,17/20

¹¹⁴ Örnek olarak bkz: BOA, İ.DUİT.,174/47; BOA, DH.EUM.6.Şb., 16/73

¹¹⁵ BOA, DH.EUM.6.Şb.,18/58

¹¹⁶ BOA, DH.ŞFR., 89/154

¹¹⁷ Tespit edebildiğimiz kadarıyla Rum çetelerinin yine Rumları hedef almalarına dair tek istisna Anastas ve bir arkadaşının Manisa'nın bir köyünde Nikola isminde birinin harmanını basarak para talep etmesi ve Nikolayı yaralayıp oğlunu öldürmesi olayıdır. Bu olayın failleri yakalanmıştır. Bkz: BOA, DH.EUM.6.Şb.,22/20

ve mallarının gasp edilmesiyle sonuçlanırken Rum ve Müslüman nüfusun birlikte yaşama olanaklarını da tüketmeye başlamıştır. Zira bölgede yaşayan Müslümanlar, söz konusu eşkıyalık olaylarının mağduruyken Rumların önemli bir kısmının çetelerle işbirliğine girmesi iki toplum arasındaki ilişkiyi daha da germiştir.

KAYNAKÇA

Arşivler

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)

Babiâli Evrak Odası Evrakı (BEO.)

Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Altıncı Şube (DH. EUM. 6.Şb.)

Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Üçüncü Şube (DH. EUM. 3.Şb.)

Dâhiliye Nezareti Muhaberat-ı Umumiye İdaresi Evrakı (DH. MUL.)

Dâhiliye Nezareti Şifre Evrakı (DH. ŞFR.)

Hariciye Nezareti Siyasi (HR. SYS.)

İrade Dosya Usûlü (İ. DUIT.)

Gazeteler

Ahenk

Köylü

Tasfir-i Efkâr

Telif ve Tetkik Eserler

Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi, (1994). C.XI, İstanbul: Ana Yayıncılık.

Askeri Tarih Belgeleri Dergisi, Mart 1983, Sayı 83, Belge No: 1907

AYDEMİR, Mustafa (2004). *Ben Bir Türk Zabitiyim: Batıdan Çıkan Kahraman Topçu Yüzbaşı Mustafa Ertuğrul*, İstanbul: Denizler Kitapevi.

AYVERDİ, İlhan (2006). *Kubbealtı Lügati Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, İstanbul: C.I, Mas Matbaacılık.

BARKEY, Karen (1999). *Eşkıyalar ve Devlet Osmanlı Tarzı Devlet Merkezileşmesi*, Çev. Zeynep Altok, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay.

BAYUR, Yusuf Hikmet (1991). *Türk İnkılâbı Tarihi*, C.II, Kısım IV, Ankara: TTK Basımevi.

Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi: Deniz Harekâtı, C.VIII, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1976

BOSTANCI, Mustafa (2005). *Türk Basınına Göre Birinci Dünya Savaşı Arifesinde Adalar Meselesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

DEVELLİOĞLU, Ferit (2003). *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara: Aydın Kitabevi,

FIRAT, Melek (2006). "Yunanistan'ın Dış Politikası ve Megali İdea", *Türk Dış Politikası*, İstanbul: C. I, Edt. Baskın Oran.

HACİPOĞLU, Doğan (2003). *29 Ekim 1914, Osmanlı İmparatorluğu'nun Birinci Dünya Savaşı'na Girişi*, İstanbul; Bayur, *Türk İnkılâbı Tarihi*, C.II, Kısım IV,

HOBBSAWM, E. J. (2011). *Eşkıyalar*, İstanbul: Agora Kitaplığı.

İŞİK, Hüseyin (1999). *Birinci Dünya Savaşı'nda Seyyar Jandarma Birlikleri*, Ankara: Jandarma Basımevi Müdürlüğü.

MERAY, Seha L. (1960). *Devletler Hukukuna Giriş*, Ankara: C.I, Ajans Türk Matbaası.

PAZARCI, Hüseyin (1997). *Uluslararası Hukuk Dersleri*, Ankara: 1. Kitap, Turhan Kitabevi. s. 50-52; İlyas Doğan (2008), *Devletler Hukuku*, Ankara: Seçkin Kitabevi.

PINAR, Hayrettin (2012). "Osmanlı-Yunan Krizi ve 1869 Paris Konferansı", *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 16

SANDERS, Liman von (1968). *Türkiye'de Beş Yıl*, İstanbul: Çev. M. Şevki Yazman, Burçak Yayınları.

SARI, Muhammed (2015). "Birinci Dünya Savaşı'nda Batı Anadolu'da Rumların Casusluk ve Çetecilik Faaliyetleri", *History Studies*, C.VII, S.1.

SARIÇELİK, Kerim (2007). "Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin İtilaf Devletlerine Karşı Anadolu'nun Akdeniz Kıyılarında Aldığı Bazı Tedbirler", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S.21.

SHAW, Stanford J. (2014). *Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı İmparatorluğu, Savaşa Giriş*, Çev. Beyza Sümer Aydaş, Ankara: TTK. Yay.

SONAT, Ramazan, I. Dünya Savaşı Yıllarında Osmanlı Devleti'nin Muhasım Devlet Tebaası Politikası (1914-1918), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2014

Şemseddin Sami. (1996). *Kâmûs-ı Türkî*, İstanbul: Yay. Haz. Şaban Kurt, Çağrı Yayınları.

ŞIVGIN, Hale (1989). *Trablusgarp Savaşı ve 1911-1912 Türk-İtalyan İlişkileri*, Ankara: TTK Yay.

TEMEL, Mehmet, (1998). "1916 Yılında İtilaf Devletleri Savaş Gemileri Tarafından Ege ve Akdeniz Sahillerindeki Bazı Yerleşim Merkezlerine Çıkarılan Asker ve Rum Eşkıyasının Yol Açtığı Zararlar", *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.I, S.1.

TEMEL, Mehmet, "Birinci Dünya Savaşı Yıllarında 1907 Tarihli Lahey Sözleşmelerine Aykırı Davranan İtilaf Devletlerine Karşı Osmanlı Devleti'nin Aldığı Bazı Önlemler", *Atatürk Dergisi*, C.IV, S.2,

TEMEL, Mehmet (2004). "İtilaf Devletleri'nin Osmanlı Kıyı Yerleşim Yerlerine Yaptıkları Saldırıları ve Mütakabiliyet Esasına Göre Osmanlı Devleti'nin Aldığı Önlemler", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C. XXIV, S.1, Temmuz 2009

TURAN, Şerafettin, (1986). *Geçmişten Günümüze Ege Adaları Sorunu Boyutar, Taraflar, Türk Yunan İlişkileri*, Ankara: ATASE yay., 13. Askeri Tarih Semineri.

Türkçe Büyük Sözlük (1988). Ankara: C.II, Türk Dil Kurumu Yayınları,

YAŞAR, Hakan (2015). *II. Meşrutiyet'in İlanından Yunan İşgaline Batı Anadolu'da Eşkıyalık (1908-1919)*, Ankara: Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü.